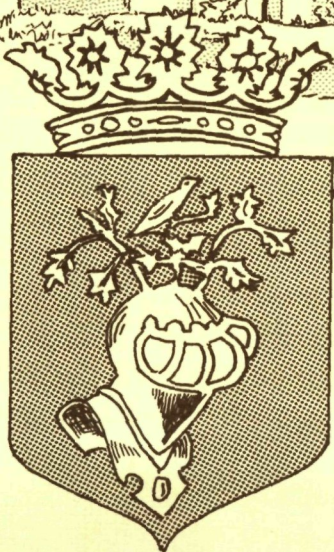
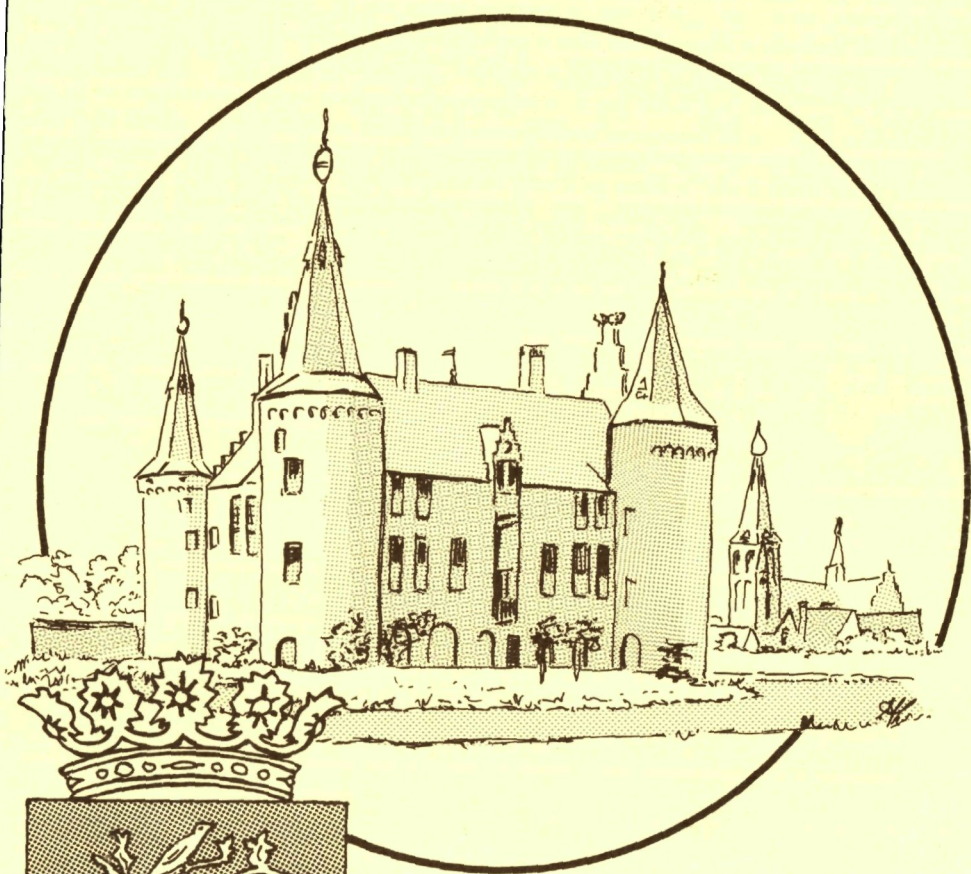

81/4

Heemkroniek

Heemkundekring
"Peelland"

**EIGENDOM
HEEMKUNDEKRING
HELMOND-PEELLAND**

**Uitgave van Heemkundekring
HELMOND**

Peelland

Opgericht 24 Mei 1948

December 1981 nr.4

in houd

In memoriam Alphons Niessen 118

Bericht van de archeologi-
sche werkgroep 121

De familie Sutorius in 138
Helmond kooplieden tus-
sen Rheinland & Helmond

Jeugdherinneringen aan 155
Helmond

Nooit gezien misschien? 165

Inhoud Helmonds Heemkroniek
1981 168

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

SECRETARIAAT EN ABONNEMENTEN

C. van Lierop
Helmondselaan 1
5702 NL HELMOND

REDACTIE

J.H.van Hooydonk
G.van Hooff
H.A. van Krieken

REDACTIE-ADRES

Bakelsedijk 59
5701 HB HELMOND

KRINGLIDMAATSCHAP INCLUSIEF

ABONNEMENT: f 25,— per jaar

ABONNEMENT ZONDER KRINGLID-

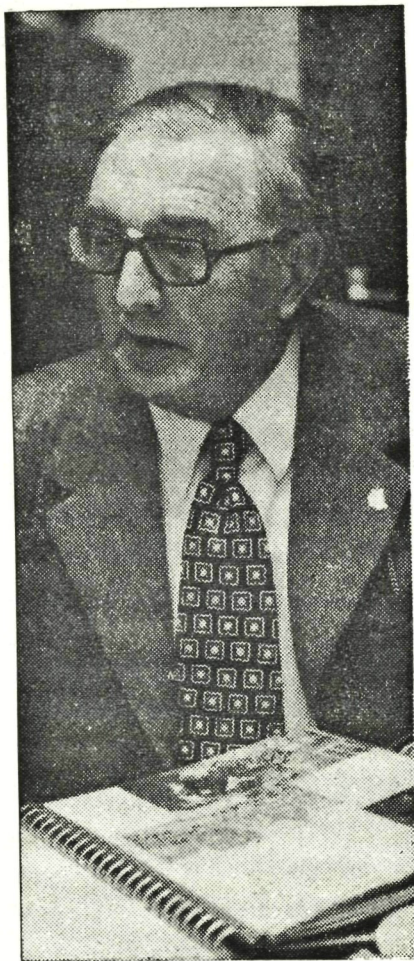
MAATSCHAP: f 15,— per jaar

PENNINGMEESTER

J. Verhoeven
p/a Keizerlaan 12,
5708 EE HELMOND
Giro: 2641099
Bank: AMRO-bank Helmond,
rek.nr.48.80.23.300

In Memoriam

ALPHONS NIESSEN

Een enkel woord schrijven over Alphons Niessen is eigenlijk niet zo eenvoudig, want dat betekent natuurlijk dat heel veel niet gezegd wordt wat ook de moeite van het vermelden waard zou zijn. Er zou uitvoerig gesproken kunnen worden over zijn verkennerstijd waar hij de hopman bij uitstek was, of over het Catharina-gilde dat hij een dertig jaar geleden heroprichtte. Fons, zoals we hem noemden, zat in diverse verenigingen en commissies in zijn vaderstad, eigenlijk teveel om ze hier allemaal op te noemen.

Met name noem ik hier "Heemkundekring Peelland" waar we wat langer bij stil zullen blijven staan. Hiervan is hij ruim dertig jaar lid geweest en twintig jaar vice-voorzitter. Ofschoon ondergetekende Fons al in zijn jeugdjaren kende, leerde ik hem pas goed kennen vanaf 1963, toen ik naar Helmond verplaats werd. Zelf een enthousiast verzamelaar van alles wat op Helmond betrekking had, voelde je als je bij Fons kwam, dat je maar een kleine jongen was vergeleken met zijn verzameling. 't Was een heemkenner bij uitstek !!! Wat hij allemaal voor de heemkunde deed is met geen pen te beschrijven, toch wil ik proberen om het in enkele woorden samen te vatten. Hij was de grote stimulator van de vereniging. Alles werd bij hem thuis klaarge- maakt: het opstellen van het blaadje, al het typ-en stencilwerk, adressen schrijven, rondbrengen, hij zorgde voor de excursies die altijd tot in de puntjes verzorgd waren. Hij bereidde dit alles goed voor en wist zich overal toegang te verschaffen. Denken we nog maar eens terug van de excursie's van 's Heerenberg, Venlo, Nijmegen, het Provinciehuis, Postel enz. enz. Dit alles deed hij met het grootste plezier. 't Was hem nooit teveel als 't voor 't heem was. Is 't een wonder dat heel veel mensen daar mooie en prettige herinneringen aan hebben en dat hij hier talrijke goede vrienden heeft achtergelaten, wat bij de uitvaart- dienst wel te merken was ? Iedereen kan enigszins vermoeden hoe goed deze jaren voor onze vereniging ge- weest zijn.

Vooraf dient in onze herinnering te blijven hoe Fons Niessen in de moeilijke jaren van rond 1971, toen de kring in een impasse verkeerde, vele activiteiten voor onze kring bleef verrichten. Men noemde Fons wel eens lachend het "lopend archief" maar 'n feit is het, dat men zelden tevergeefs bij hem aanklopte. Hij moest en zou vinden wat men hem vroeg, uit alle laden en kasten, van de vensterbank en van de boekenplanken kwamen mappen, boeken, stapels papier, foto's, oude kranteknipsels, en wat dies meer zij te voorschijn. Het staat zo mooi op zijn bidprentje: "Men kende hem 't best rommelend en plakkend te midden van alles wat hij bewaarde". Dit is werkelijk Fons ten voeten uit. Zijn hobby werkte zeer aanstekelijk. Maar helaas de

gebreken kwamen in de vorm van 'n geestziekte. Op het archief, waar hij een dagelijkse gast was, begonnen we 't al te merken. Zo goed als hij vroeger alles wist, was het nu altijd: Ik geloof dat het zo is, of: dat weet ik niet zeker. Ook in de huislijke kring begon 't merkbaar te worden. Zijn vrouw heeft alles gedaan wat zij kon om hem te helpen, maar hier was geen kruid voor gewassen. Uiteindelijk moest hij naar de Jan-de-Wit-kliniek om verpleegd te worden. Hij zelf heeft er geen weet van gehad, wat toch ook voor deze voorheen vitale man een groot geluk geweest is. Mag ik het hierbij laten. Nogmaals, er zou nog veel meer te zeggen zijn, maar misschien is dit toch wel voldoende. Deze fijne mens is ons ontvallen. Het is zonder meer een groot verlies. Fons bedankt voor de vriendschap.

Broeder Piet van de Ven.

BERICHT VAN DE ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP

VERSLAG 4.

Vindplaats: "d'Oude Huys", Helmond,

J.H. VAN HOOYDONK.

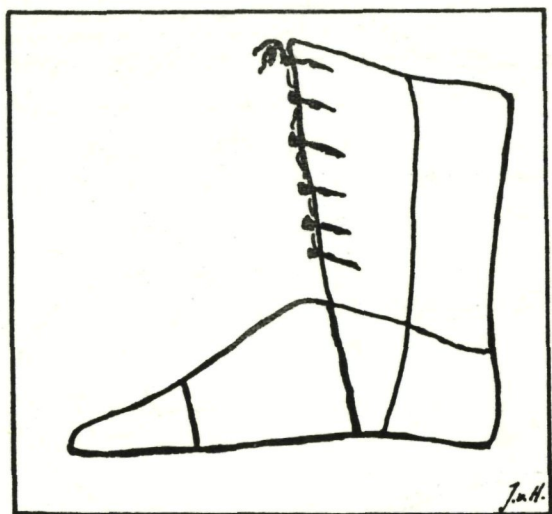
RIDDERSCHOEISEL UIT 13E EN 14E EEUW IN HELMOND.

INLEIDING.

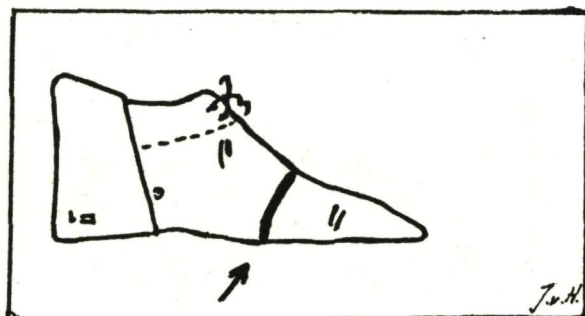
Tijdens de archeologische speurtocht naar de oude burchten van Helmond (1) in de zomer van 1981, werden in de grachten, naast aardewerk, sieraden en bouwmaterial, resten van lederen schoeisel opgedolven. Veen en grachtvulling hadden eeuwenlang een totaal vergaan van dit fragiel materiaal voorkomen.

Zulk eeuwenoud schoeisel heeft iets aandoenlijks. Weinig archeologisch materiaal is zo huidna met levende mensen verbonden als schoeisel. Slijtageplekken door intens gebruik en de door de voet gevormde, soms vervormde zolen zijn duidelijk zicht- en tastbaar. (zie afb.2-11-13)

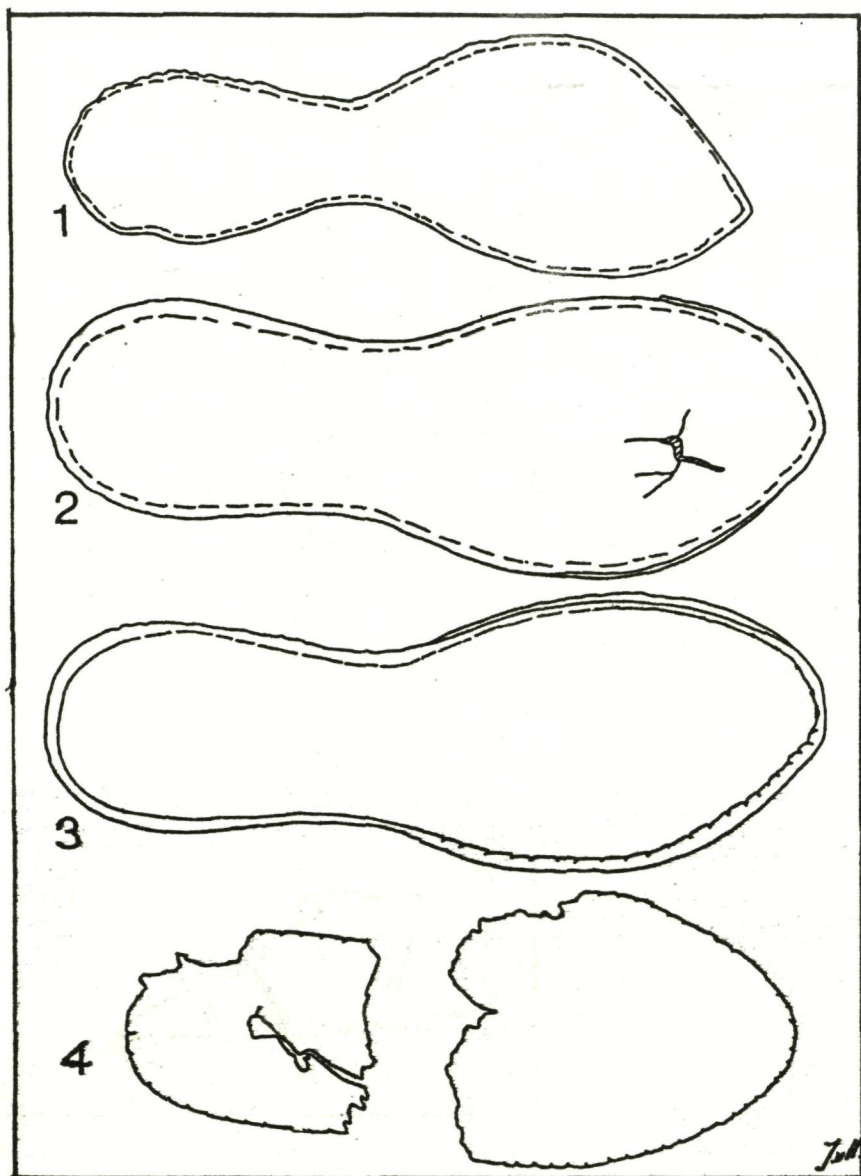
Sinds het stadskernonderzoek in Europa op gang gekomen is, groeit de kennis van middeleeuws schoeisel. Vondsten in Danzig en Basel, in Nederland vooral in Amsterdam en Dordrecht, maken een onderlinge vergelijking van modellen en een globale datering, mogelijk. (4) Lokale of regionale varianten ontbreken. Overal in West en Midden Europa werden dezelfde typen schoeisel gedragen. (afb.1)

afb. I
Rijlaars van zwart leer
inv. schoen 36
d'Oude Huys Helmond

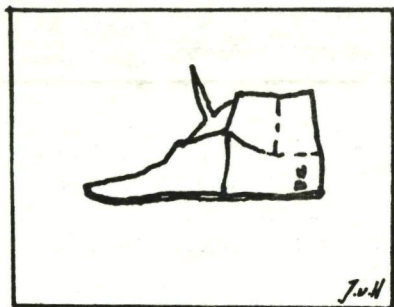

afb. 3
met scherpe gleuf veroorzaakt
door stijgbeugel.
aan hielzijde insnee voor
ridderspoor
inv. schoen 34
d'Oude Huys Helmond

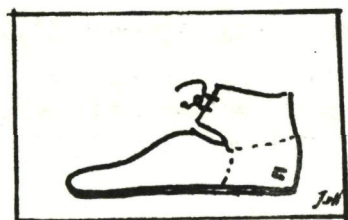

afb. 2. IN HELMOND GEVONDEN ZOOLVORMEN

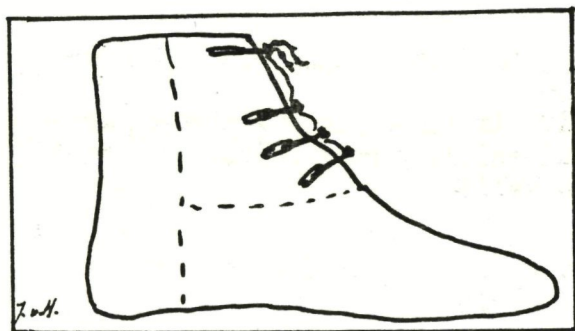
1. scherpe puntzool zgn. "frans type"
inv.schoen 22
2. zwakke puntzool inv.schoen 25
3. afgeronde zool inv.schoen 9
4. schoen zonder verbreding van de
zool naar buitenzijde inv. schoen 46

afb. 4
HALFHOGE RIDDERSCHOEN
met twee ridderspoor-indruk-
ken inv. schoen 35
d'Oude Huys Helmond

afb. 5
HALFHOGE RIDDERSCHOEN
met ingesneden klepje
voor ridderspoor
inv. schoen 41
d'Oude Huys Helmond

afb. 6
KORTE RIJGLAARS
gewalst zwart leer
inv. schoen 44
d'Oude Huys Helmond

De stadskernvondsten betreffen inderdaad schoenen die door de stedelijke burgers en ambachtslieden gebruikt werden.

De Helmondse vondst wijkt hiervan af. Daar is gegraven in een kasteelmilieu. Een nadere bestudering van de leerresten leverde verrassende resultaten op. Niet de modellen verschillen van de elders gevonden exemplaren, wel het gebruik ervan door ridders. Dat maakt het Helmonds schoeisel bijzonder interessant.

ZOOLVORMEN:

De gevonden zolen behoren tot een viertal typen:(afb.2)

- scherpe puntzool, het zgn. "Franse type" met een karakteristieke uitsnijding naar de buitenzijde van de voet. Dit type overweegt in Helmond maar ook elders in de 13e en 14e eeuw.

In Amsterdam komt dit schoentype voor vanaf 1275. Gezien het late ontstaan van die stad, is een vroegere datering van dit model gerechtvaardigd.

Het grafmonument van hertog Hendrik de Leeuw in Brunswijk van vóór 1250 laat de hertog duidelijk dergelijk schoeisel dragen.

Rond de Helmondse burchten werden 28 exemplaren gevonden.

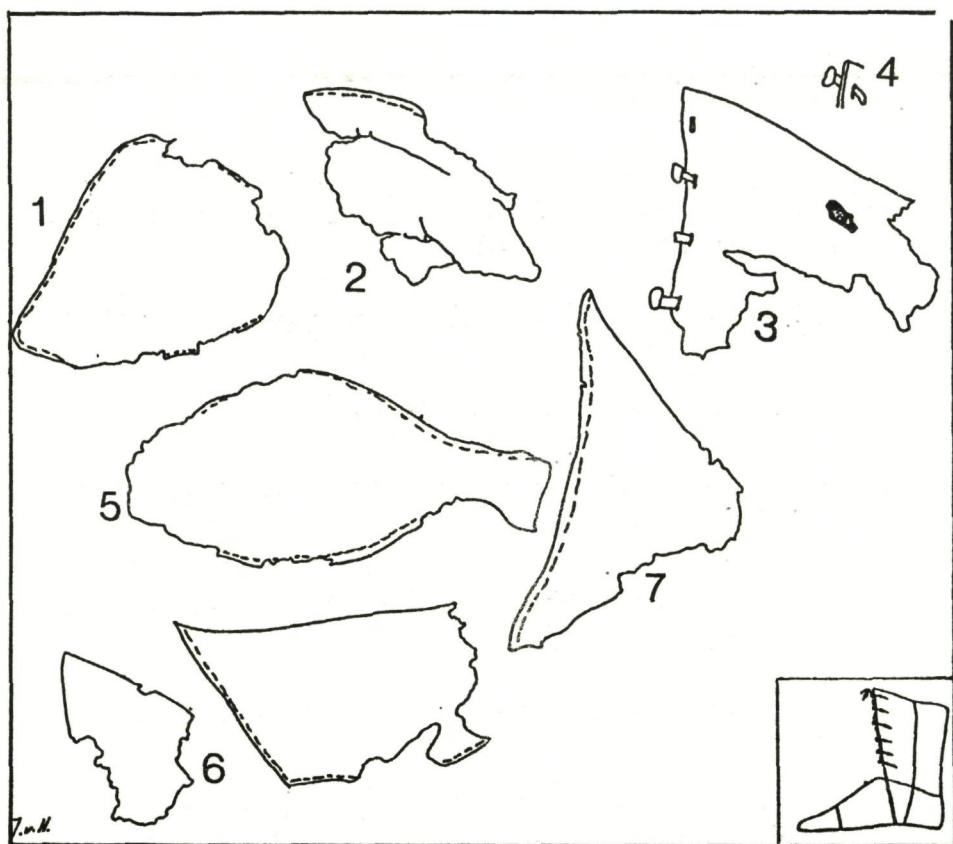
- zwakke puntzool; In Helmond zijn ervan 5 exemplaren opgegraven.
Dit type zool is uit dikker leer gesneden, doorsnee 5 mm. De uitsnijding naar buitenzijde voet is minder nadrukkelijk.
- afgeronde zool, waarbij de zoolranden naar boven zijn gedrukt. In Helmond 6 stuks.
- zool zonder extra uitsnijding naar de buitenkant van de voet. Waarschijnlijk handelt het hierbij om een uiterst eenvoudig schoentype, misschien een muil.
Zool en bovenleer zijn rechtstreeks aan elkaar gestikt zonder tussenstuk of omgebogen rand.

"HELMONDSE " SCHOENMODELLEN.

Met behulp van elders gevonden schoeisel en bij elkaar aangetroffen resten konden 5 schoentypen schetsmatig gereconstrueerd worden:

- lage schoen met sluiting d.m.v. 2 x 2 vetergaatjes (afb.3)
- halfhoge schoen met tong (afb.4)
- halfhoge schoen met sluitgedeelte los van de voorschoen (afb.5)
- korte rijglaars met leren knoppen waaromheen de veters werden gewikkeld (afb.6)
- rijglaars: in de schacht 6 x 2 leren knoppen. (afb.7)

Zoals reeds gezegd, de Helmondse schoenvormen wijken niet af van wat al elders bekend is. Was het daarbij gebleven, dan vormde de vondst slechts een aanvulling op beeld elders. Een stip meer op de Nederlandse schoeiselkaart.....(afb.8)

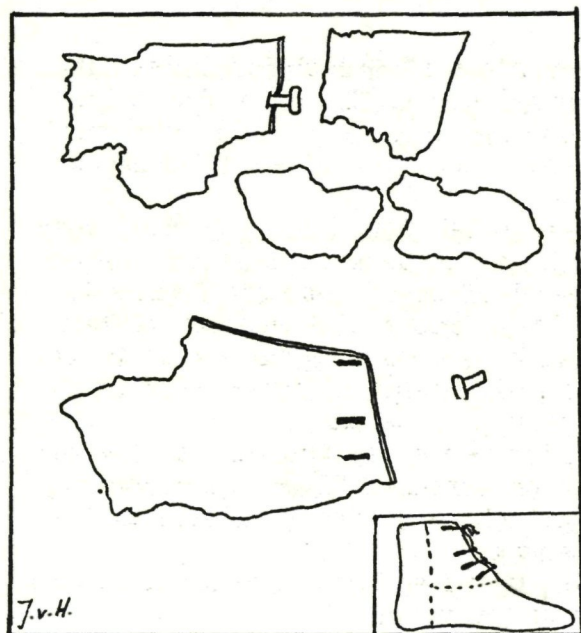
afb 7

FRAGMENTEN RIJGLAARS

1. teentuk
2. zijstuk
3. bovengedeelte met leren rijgknopje
4. insteek rijgknopje
5. zoolfragment zonder hak
6. tussenzetsels
7. hielgedeelte

inv. schoen 36

d'Oude Huys Helmond

afb. 8
 KORTE RIJGLAARS
 restfragmenten bovenleer
 inv. schoen 44
 d'Oude Huys Helmond

RIDDERSCHOEISEL.

Nadere bestudering van het bovenleer toonde en dat was verrassend, inkervingen opzij van de hiel; insnijdingen dwars door het leer heen in de vorm van een rechthoekig klepje, een ster of een blad, steeds op dezelfde plaats.

Een opmerkelijke schoen met inkervingen (afb.9) vertoonde daarnaast scherp ingedrukte gleuven in het voorstuk. Een lange gleuf omgaf het hele fragment. De schoen moet daar regelmatig klem gezeten hebben in een scherpe metalen band van ongeveer 4 mm.breed. Bij het instappen in die "band" zijn ook vooraan bij de tenen inkrassingen ontstaan.

Bestudering van miniaturen en sculpturen uit 13e en 14e eeuw, waaronder de beroemde "Bamberger ridder", bracht de oplossing: schoen 34 droeg duidelijke sporen van een stijgbeugel.

Een ridderschoen is, voorzover uit literatuur bekend, in Nederland nog niet gevonden.

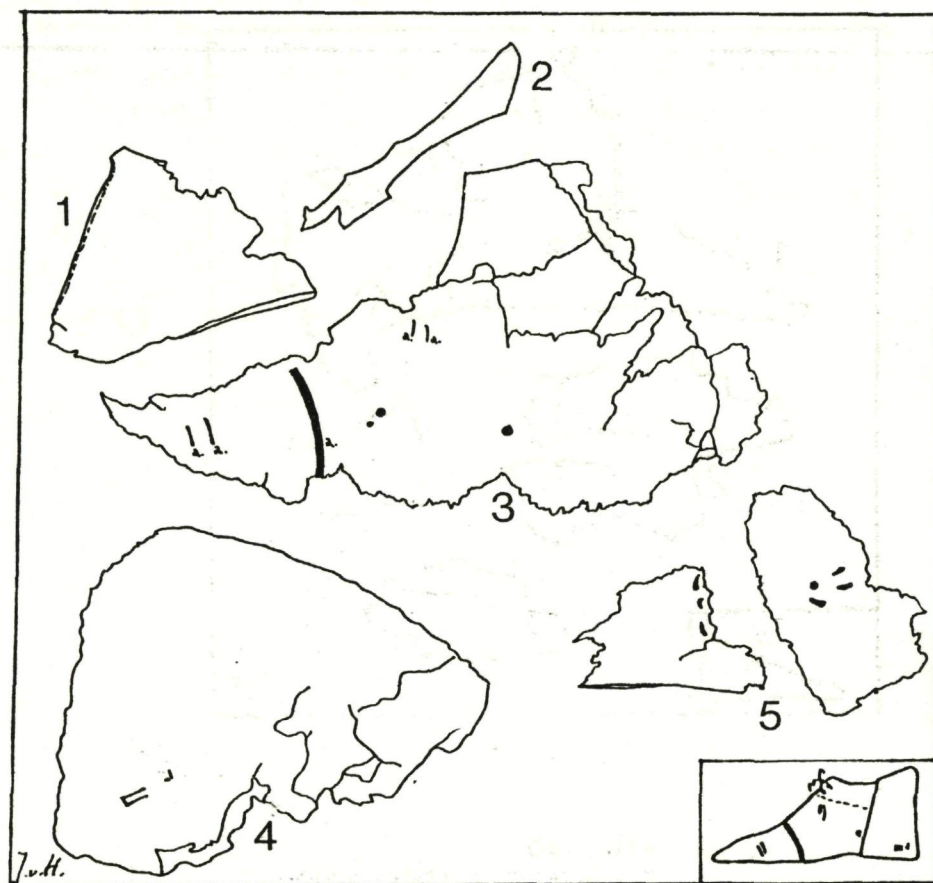
In Helmond werden er met zekerheid vijf geïdentificeerd. De inkervingen achter op de schoen moeten aangebracht zijn ter bevestiging van een ridderspoor.

Een in Helmond gevonden ridderspoor van kort voor of na 1250 (4) bezit aan beide uiteinden van de voetklem een metalen oogje. Door deze oogjes werd het ridderspoor met behulp van een riempje aan de voet vastgemaakt. Door de inkervingen kon dat riempje om de voet heen, naar buiten steken en daarmee het ridderspoor vast zetten. Inkervingen in de vorm van een rechthoekig klepje zijn aangebracht in de lage schoen 34, de halfhoge schoen 41 (afb.10) en de halfhoge schoen met tong 35 (afb.11)

Schoen 18 heeft een bladvormige opening, schoen 42 een stervormige (afb.12)

Bij schoen 40 is niet meer vast te stellen of het gat aan de hielzijde is veroorzaakt door vertering rond een mogelijke inkerving.

Tussen de losse leerfragmenten komt een zijstuk voor waarin een stervormig gat zit. De randen zijn echter niet scherp afgesneden maar rafelig. Een onzeker exemplaar.

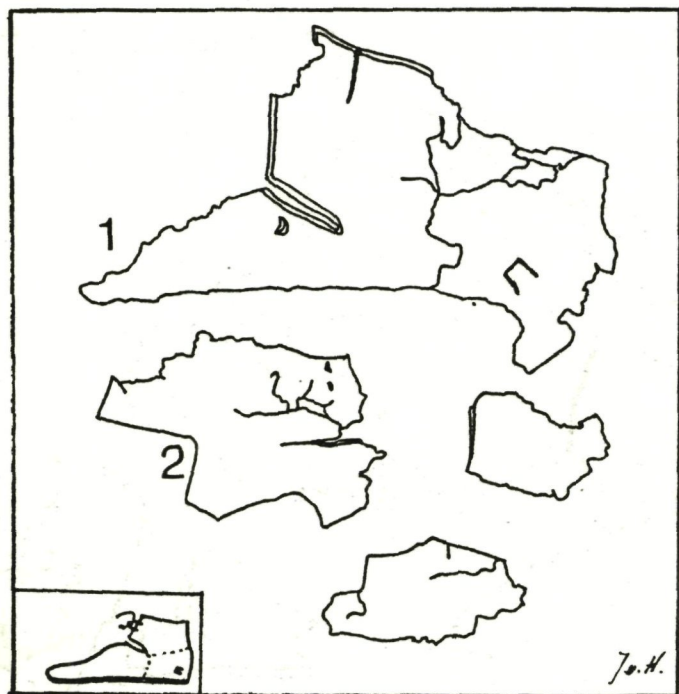

afb. 9

FRAGMENTEN RIDDERSCHOEN

zoals die in..... "d'Oude Huys"
werden aangetroffen.

1. bovenblad
 2. tong
 3. zijstuk met scherpe indrukken veroorzaakt door stijgbeugel
 4. hiel met ridderspoorklepje
 5. fragmenten van de vetersluiting
- inv. schoen 34
d'Oude Huys Helmond

afb. 10

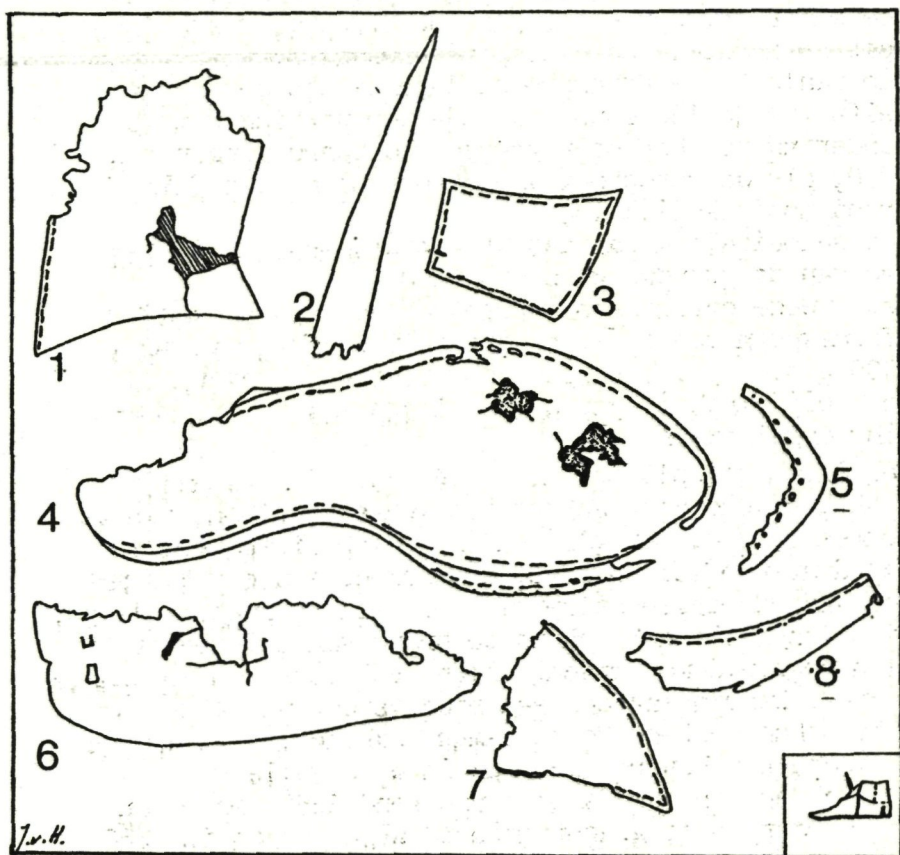
FRAGMENTEN RIDDERSCHOEN

1. zijstuk met klepje voorridderspoor

2. sluitgedeelte met vetergaten

inv. schoen 41

d'Oude Huys Helmond

afb 11

FRAGMENTEN RIDDERSCHOEN

1. bovenstuk

2. tong

3. gaaf geconserveerd zijstuk

4. zool met slijtlagen onder sprongbeen

5. tussenstuk om zool en bovenleer met elkaar te verbinden

6. zijstuk met ridderspoor-herrinneringen (links)

8. fragment van bovenleer 7. zijstuk

inv. schoen 35

d'Oude Huys

Juist als paalgat 14 is bij het poortgebouw, op de hoeken ervan, een extra paal op dezelfde wijze ingespit in de deelzandlaag. Door aardewerkvondsten in die paalgaten - Brunssum en Andenne uit de eerste helft van de 13e eeuw - kan de versterking van de fundering van het poortgebouw gedateerd worden rond 1250, als de heropbouw van de burcht na een felle brand noodzakelijk is.

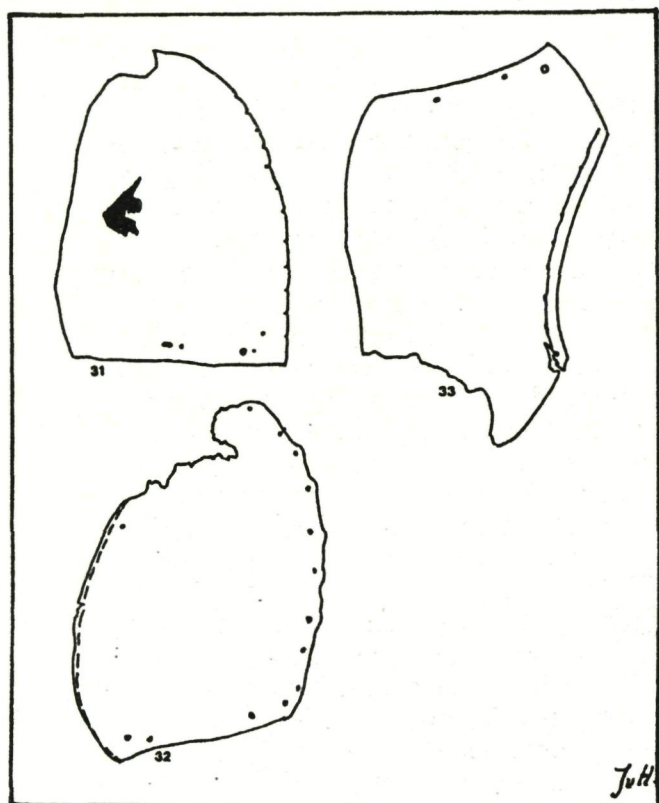
Het schoeisel in paalgat 14 kan afkomstig zijn van een van de grondwerkers uit 1250.

Het tweede dateerbare schoenfragment zat tussen het afbraakpuin van de zware stenen woontoren die rond 1400 gesloopt is. Alleen een zijstuk was over met een twijfelachtig gat op de plaats waar een inkeuring mogelijk is.

Een derde vindplaats, die enige datering mogelijk maakt, bevond zich achter het zware voorfront van de houten donjon. Een glijhelling, zich aftekenend in een dwarsprofiel, was gegraven om de zware palen met verbindende tussenbalken in het veen te kunnen slepen. Die sleephelling bleek na de brand van 1250 pas te zijn opgevuld met grachtvulling vol vondsten en brandresten. Daarin zat ook een ridderspoor uit 1250 en vele schoenresten. De befaamde schoen met stijgbeugelindrukken bevond zich ook in de opvullaag.

Die schoen kan dus dateren van rond 1250, maar kan ook eerder in de gracht gegooid zijn en pas in 1250 bij het opvullen van de helling daar terecht gekomen zijn.

Misschien dat verdere opgravingen duidelijker dateerbare vondsten opleveren, zeker als waterputten ontdekt zouden worden.

afb. 13
 HERGEBRUIK VAN OUD SCHOEISEL
 duidelijk zichtbaar de afsnijdingen
 en de spijkergaatjes
 gebruik bij houten trippen?
 inv. schoen 31-32-33.
 d'Oude Huys Helmond

DATERING VAN DE VONDSTEN.

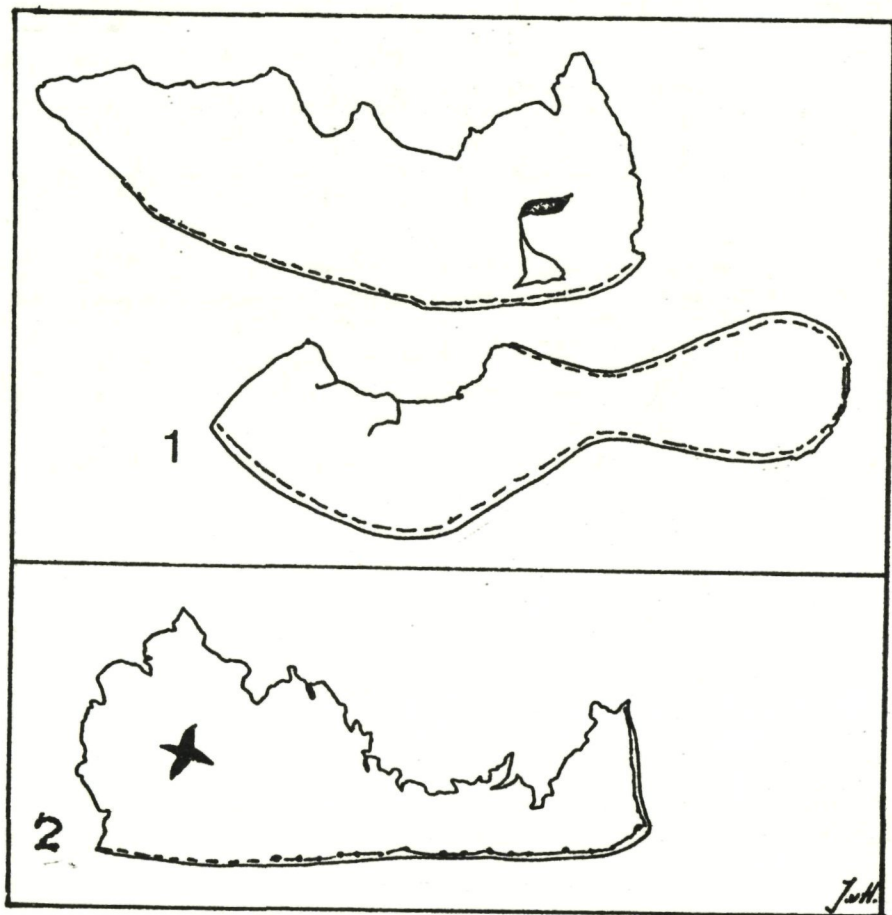
Een globale datering van het Helmondse schoeisel geeft weinig problemen. De bovengrens ligt rond 1400. Mede uit archieven blijkt dat de bewoning van "d' OUDE HUYS" dan abrupt stopt, door verplaatsing van het kasteel naar de huidige plaats. De sloopresten van de burcht zijn over het hele complex vast te stellen als een soort strooplaag van puin (5). Daar overheen is met grasplaggen het perceel omgezet in weiland en zo vijf eeuwen ongestoord gebleven. Het aardewerk, dat overvloedig is gevonden, vormt een gesloten vondstcomplex, daterend van 1180 tot ongeveer 1400. Vijf maanden opgraven bevestigde steeds weer dit beeld. Jongere vondsten worden onder de afbraaklaag niet aangetroffen. Het schoeisel stamt daarom met zekerheid uit de 13e en 14e eeuw. (afb.13)

Een preciese datering, moet bij gebrek aan voldoende gegevens elders, uit dateerbare grondlagen berekend worden. Helaas zijn de Helmondse grachtvondsten niet in lagen vast te stellen. De burcht die - zoals het zich halverwege het onderzoek laat aanzien - gebouwd werd in een meander van het riviertje de Aa is meerdere malen uitgebreid. De rivierarm is op enkele plaatsen opgehoogd en een nieuwe gracht is gegraven. Het materiaal is uitgeschept, elders gedeponeed en weer verwijderd. Aardewerk uit de 12e en eind 14e eeuw wordt door elkaar heen aangetroffen. Meestal ligt het zwaarste materiaal het diepst.

Deze verrommeling, gevoegd bij een uiterst langzame evolutie in schoentypen maakt een exacte datering vrijwel onmogelijk.....

Slechts 2 vondsten maken hierop een uitzondering. In paalgat 14 werd een zooltype 3 (afgeronde zool van 5 mm.dik) uitgespit. Paal 14 was ingegraven in het witte dekzand. (1)

De meeste Helmondse funderingspalen zijn slechts in het veen gegraven en hebben zich zelf in het dekzand "geboord".

afb. 12

FRAGMENTEN RIDDERSCHOEN

1. zool en zijstuk met bladvormige insnijding

2. zijstuk met stervormige insnijding

inv. schoen 42 onder en 18 boven

d'Oude Huys Helmond

NOTEN:

1. Verslagen rond de opgravingen te Helmond:
J.H.van Hooydonk: " De verdwenen burcht van Helmond " 1980
Heemkroniek: uitgave Heemkundekring Peelland 1981 no. 2 en 3
Het Brabants Kasteel: 1980-1 uitgave " Vrienden van Brabantse kasten. "
2. H.H.van Regteren Altena and H.J. Zantkuyl
" a Medieval Housesite in Amsterdam " in Berichten R.O.B.19-1969
" Opgravingen in Amsterdam, twintig jaar stadsonderzoek " A'dam 1977
Produkte und Abfalle der in " Die Zeit der Staufer " dl. 1

3. De maten van de 11 zolen:

Schoen 1	22 x 7,4	Schoen 18	22,5 x 8
Schoen 2	24,3 x 8,5	Schoen 20	26 x 9
Schoen 3	26,3 x 9	Schoen 22	24 x 8,3
Schoen 9	27 x 9,5	Schoen 25	27,2 x 9,7
Schoen 17	21,5 x 9	Schoen 30	24,8 x 8,5
		Schoen 35	24,7 x 9,7

rechterzolen no. 9-17-25.

linkerzolen no. 1-2-3-18-20-22-30-35.

4. Een bijna identiek exemplaar is afgedrukt in " Die Zeit der Staufer " dl. II afbeelding-163. Het Helmondse exemplaar heeft i.t.t. het Duitse aan beide uiteinden een riemoogje en moet daarom iets ouder zijn. zie ook afbeelding 162.
5. Op tientallen meters afstand van de eigenlijke burchtplaats is dit door proefsleuven bevestigd.
6. Vermoedelijk is rond 1250 de ophaalbrug versterkt met twee flankgebouwtjes tegen de donjon. Een dergelijk versterkings-type is ook bij Franse burchten vastgesteld.

DE FAMILIE SUTORIUS IN HELMOND:

ONDERNEMERS & KOOPLIEDEN TUSSEN RHEINLAND & HELMOND.

door Drs. G. van Hooff

October 1802 vestigt zich eene JAN WILLEM SUTORIUS met vrouw en kind in Helmond (1). Waarschijnlijk waren zij naar Helmond gekomen op grond van de goede berichten die hun (schoon)familie hen van daaruit had verzonden. Een oom en neven van de vrouw van Jan Willem woonden al langer in Helmond, waar zij actief waren in o.a. de textielbranche. Jan Willem was eveneens werkzaam in de textiel, als stoffendrukker en verver, vaardigheden waaraan de opkomende zelfstandige Helmondse textielnijverheid juist behoefte aan had. Hij was geboren te Büderich, een klein plaatsje ten noorden van Neuss, aan de linkeroever van de Rijn, zo'n vijftien kilometer van de woonplaats van zijn latere vrouw, Maria Catharina Prinzen, Steinfurt. Rond 1800 trouwden zij. De eerste jaren van hun huwelijk zijn ze in de woonplaats van Maria Prinzen gaan wonen, daar in ieder geval wordt hun eerste kind geboren. De activiteiten van Jan Willem in Helmond bleven niet beperkt tot drukken en verven, volgens de geboorte aktes was hij ook winkelier. Het aantal katoendrukkerijen in Helmond in die tijd is niet helemaal exact aan te geven, omdat de gegevens niet compleet zijn. De Helmondse textielnijverheid, die rond 1800 steeds meer van linnen op die meer van gemengd linnen/ katoenen bontgoed overschakelde nam ook steeds meer de voorbereiding en afwerking ter hand. De eerste blekerij (dan nog vnl. voor linnen), die van de Gebrs. BOTS, stamt uit 1791, (2) de eerste katoendrukkerij is waarschijnlijk in 1801 gestart door Hendrikus Rooyakkers. (3) Kort na deze Rooyakkers vestigden Willem Diddens en Jan Willem Sutorius dus ook een katoendrukkerij annex ververij in Helmond, zodat Helmond op het eind van de Franse tijd minstens drie aparte doekdrukkerijen telde. (4) Daarvan was die van Hendrik Rooyakkers veruit de grootste, terwijl de bedrijfjes van Sutorius en Diddens vermoedelijk één of tweemansbedrijfjes zijn geweest. (5)

Red voor de Ziel van Zulkover

**JOHANNES WILHELMUS
SUTORIUS**

voordien te Melmon

den 11 January 1831.

in den ouderdom van 67 jaren en 9 maanden

*redig is de mensch die den Heere
vraagt* Ps. CXL.

*Wist gij ook Goud was op het van
u, gij niet wet valde van des menschen
kemen* Matt. XXII. 44

*Ja kinderen, Hoeveel Heeren Geden
men het woord gines gesade Hand II. 52.*

*Bewoond, Handoes niet beoedelyke
lyde, en dat de vrede den anderzij met een
Had verkenne* Room XII. 10

Standaard van de Nederlandsche Hervormde Kerk

La Charite.

In 1838 wordt Pieter Antonius faljiet verklaard. Hoe spijtig voor hem ook, wij danken hieraan een uitgebreid overzicht van zijn bezittingen en activiteiten op dat ogenblik. De gehele inboedel van zijn woonhuis annex winkelpand aan de Binderstraat en van zijn drukkerij en ververij op de Wiel wordt ten overstaan van de Helmondse notaris J.W.v.der Ven beschreven en op waarde geschat. In het rechter voorvertrek van het huis hield Pieter zijn winkel en uit de beschrijving blijkt wel dat hij een behoorlijke handel dreef. In het totaal bevond zich voor ruim 5½ duizend gulden aan manufacturen in het winkelvertrek: rouw-, hals-, werkmotel - en zakdoeken, dasjes, gaas, tulle, kant, carpet, kousen, sokken, borstrokken, slaapmutsen, stoffen, dekens, overhemden, handschoenen, franjes, passement en loodband. En dat was allemaal opgeborgen in hoge rekken, (waarvoor een winkeltrap nodig was) of onder de toonbanken, op één waarvan een balans met koperen schalen stond, een meetraam en enkele meetlatten (ellen). In het voorvertrek aan de linkerkant had Peter Antonius zijn kantoor. Hij schijnt een vroom persoon geweest te zijn, tenminste zowel in zijn kantoor als in de keuken hing een crucifix, maar dat was toen waarschijnlijk niet uitzonderlijk. In de winkel hingen enkele platen met religieuze voorstellingen (een Pater Noster en een Ave Maria, en voorstellingen van de Geboorte en Verrijsenis). Achter deze twee vertrekken bevonden zich de keuken, en de trap naar de kelder. Boven waren (naast de overloop) drie gewone kamers en een dienstbodenkamertje en daarboven dan nog een zolder. De achterkeuken diende waarschijnlijk als wasplaats, aangezien de waschkuip zich daar bevond. Achter op de plaats stond een stootwagen en nog enkele gebouwtjes: een pakhuisje, een kalenderhuis (dat niet meer als zodanig in gebruik was), een grutterij (waar meel en op de zolder boekweit lag opgeslagen) en een stal. De hoogkar in die stal moest het

Na 1810 heeft Jan Willem een firma onder compagnonschap gehad, maar daarover is op een enkele vermelding in een notariële akte uit 1817 verder niets bekend. (6) Toen zijn zonen volwassen werden heeft hij zich waarschijnlijk uit de zaken teruggetrokken. De zakelijke transacties van hem die na 1820 in de Helmondse notariële archieven zijn terug te vinden geschieden allemaal namens zijn oudste zoon Peter Antonius. Deze was voorbestemd om de katoendrukkerij voort te zetten. Het vak leerde Peter waarschijnlijk in de praktijk bij zijn vader (die hem daarvoor o.a. van militaire dienst vrijkoopt (7), de algemene bedrijfsvoering als kantoorbediende te o.a. A'dam en Brussel (8). In 1826 koopt vader Sutorius voor hem een perceel groesdries op de zgn. Heuvel, aan de Groenstraat, om daar binnen enkele jaren een katoenspinnerij en ververij neer te laten zetten. (9) Het hoofdbedrijf van Peter Sutorius was vermoedelijk echter de oude katoendrukkerij die hij van zijn vader overnam (10). Rond 1840 trekt Peter zich echter geleidelijk uit het Helmondse bedrijfsleven terug: hij verkoopt in 1840 de spinnerij annex ververij aan Albertus BOTS, (11) een andere Helmondse fabrikant, in 1844 verkoopt hij de katoendrukkerij annex blauwververij en vier vloten in de Aa met afdak en tevens een hem toebehorende ververij met annex getimmertens en ingemetselde ketels benevens een moestuin aan de Amsterdamse koopman Pieter Fentener van Vlissingen. (12) Twee jaar later wordt de commanditaire vennootschap die sinds 1843 tussen hem en Van Vlissingen bestond ontbonden en eind '46 houdt hij ook op als vertegenwoordiger van Van Vlissingen. (13) Bij de verkoop van zijn meubilair in September van dat jaar staat hij dan ook zonder beroep vermeld. (14) Hij vertrekt dan met zijn moeder en zijn gezin naar Weesp, waar hij opnieuw een katoendrukkerij begint. Van Weesp uit zal hij enkele jaren later nog contact met Helmondse fabrikanten zoeken om hun financiële deelname te verzoeken om zijn katoendrukkerij daar om te zetten in een N.V. (15) Uiteindelijk zal hij zich als rentenier te Gemert neerzetten, waar hij in 1886 op 82-jarige leeftijd overlijdt. (16)

op het moment van inventarisatie vermoedelijk zonder trekkkracht stellen want de twee paarden van Pieter Sutorius waren een drie weken tevoren publiekelijk verkocht. In de drukkerij op de Wiel stonden naast wat verfstoffen, pijpjaarde, gom, vitriool 'n bed, wat stoelen, 'n kachel en 9 druktafels met toebehooren. In de oude ververij 3 grote en losse kuipen, 10 vaststaande kuipen met repen (hoepels of kettingen?), 6 grote en kleine vaten, 1 compositie (= gistings) kuip, en één ijzeren ketel met 3 ijzeren ballen. In de nieuwe ververij lagen vnl. verfstoffen opgeslagen (aluin, loodzuiker, queercitroen, zoutzuur, koperrood, gemalen krijt en meekrap). Verder stonden er 2 vaten met ijzeren banden, 7 grote en kleine spoelkuipen, 2 ingemetselde ketels, 2 droogpijpen, één ton met ijzeren banden, een harenzeef, 2 schragen en één koperen handketeltje. Buiten lagen nog twee spoelvloten in de Ameide.

Het drukken gebeurde vooral in opdracht van textielhandelaars elders : op dat moment lag er nog te bedrukken/verven stof van en voor J. en C. Clasing te Amsterdam, de Gebrs. Kerstens te Amsterdam, H. Sinkel te Amsterdam, Marsais & Co. te Amsterdam en C.Boudewijns te Middelburg.

Hoe het met het faljiesement is afgelopen is mij onbekend. Pieter Sutorius heeft in ieder geval zijn onroerende bezittingen behouden (o.a. de ververij / drukkerij die hij in 1842 aan P.F.van Vlissingen verkoopt). (Een deel van) zijn inboedel wordt wel openbaar verkocht. Misschien dat de opbrengst daarvan (ruim 1½ duizend) voldoende was om het faljiesement weer op te heffen. (Bronnen: G A H, Not.Arch.,Not. J.W. v/der Ven, 1838, nos. 30, 45 en 49 (24 februari, 19 maart en 3 en 5 april).

Gemeente Helmond 1861

aan **PAULUS SUTORIUS.**

Teer aan Med. à Contant verkocht en geleverd.

Junij 20	4 Valgerijnen met trabeluur	ƒ 21 15
Augustus	2 Paar Grooten kanten Valgerijnen, " "	43 "
		ƒ 63 15

Gezien en goedgekeurd door ons Burge-
meester en Wethouder der gemeente
Helmond en betaaldbaar gesteld den
19 Augustus 1861.

De Burgemeester
J. J. J. J. J.

De Wethouder
De E. J. J. J.

De tweede zoon Paulus, neemt de winkel en koophandel van zijn vader over. Ook hij verdwijnt rond het midden van de eeuw uit Helmond, (naar A'dam) maar keert na een tien jaar vandaar uit weer terug. (17) Zijn kinderen blijven echter geen van allen in Helmond. Tot 1870 houdt Paulus een (stoffen) winkel, waaraan enige tijd 'n goudborduurderij en later 'n modemake-rij is verbonden. Verder hield hij zich met de commissiehandel bezig. (18)

De derde zoon Willem was ook al inde commissiehandel (vnl. in textielbenodigheden) actief. (18a) Na de dood van zijn vrouw trekt hij bij zijn broer Paulus in en verhuist met hem en diens gezin in 1850 naar Amsterdam. Hij keert echter weer terug en in 1854 komt zijn (enige ?) dochter bij hem wonen. Als zij in 1857 trouwt komt Willem op zijn beurt bij zijn dochter en schoonzoon (Hubertus Petrus Prinzen) wonen. (18b)

REKENING

4076
 0
 Helmond, 28 februari 1854. 41
 van de Heeren Prinsen van Glabbeek. Summa.
 van **W. SUTORIUS.**
 Voor aan H. Ed. verhoofd en geleverd
 staafbaar a' Contant.

13 Spindeln chrs Merckel

50 fl. 6 50.

Hij was een van de oprichters en actief in de afdeling Helmond van het Departement van Nijverheid. Uit het verhandelde daar blijkt herhaalde malen zijn uitgebreide kennis van de gang van zaken in de textielbusiness. (19)

De laatste zoon, Jan is waarschijnlijk in 1842 uit Helmond vertrokken, (20) maar we weten niet precies waarheen, waarschijnlijk in de richting van de geboortestreek van zijn vader. De familie Sutorius had trouwens, zeker in de eerste generaties nog steeds banden met de streek van herkomst. Zo trouwden alle vier broers met een meisje dat uit het Rijnland afkomstig was.

HELMOND, den

5 April

1854

De

Gemeente Helmond

Debt.

aan **W. SUTORIUS.**

Voor aan UEd. à comptant verkocht.

en geluurd

1853	Van levering eenen Sautoeren	10	"
	" " Van het onderstuk	1	20
1852	" " der Lamp met bank	2	"
	" " Lamp, olie " Steen		70
30	" " " " "		70
Per 6/4	" " " " "		75
" 5	" " " " "		90
" 8	" " " " "		90
	" Reparatie door P. G. L. bij aan de Sautoeren	1	40
		24 55	

Ook al blijft de derde generatie van de familie Sutorius niet blijvend in Helmond gevestigd, toch zijn er nog diverse contacten tussen hen en de Helmondse textielnijverheid. Een zoon van Paulus, Peter Willem, bemiddelt in 1866 vanuit Tilburg bij de leverantie van twee mechanische getouwen aan de firma Prinzen & Van Glabbeek. (21) In 1868 is deze Peter Willem blijkbaar naar Amsterdam verhuisd, van waaruit hij de looierij van de familie Spoorenberg in Helmond koopt. (22) Zonen van Peter Antonius zijn in Rotterdam tussenhandelaren bij de export van Helmondse tex-

tielgoederen betrokken. Waarschijnlijk gaat het hier om Henri Willibrord en Philip Jacob Sutorius, die zaken doen onder de handelsnaam 'Gebr. Sutorius'. (23) De eerstgenoemde van de gebroeders, Henri, was vermoedelijk ook actief bij de Helmondse firma H.P. Prinzen betrokken. De stoomkatoen- en draadnagelfabriek en de grondeigendommen van deze firma staan in ieder geval op zijn naam. (24) Aan deze zakelijke band zal ook wel het huwelijk van een nichtje van hem met de medefirmant Hubertus Petrus Prinzen wel niet vreemd zijn geweest.

Het is jammer dat van deze familie verder in de Helmondse archieven vrijwel niets meer is terug te vinden. Misschien dat onder hun nakomelingen er nog personen zijn waarbij wat uit het privé- of handelsarchief van de familie bewaard is gebleven. Dan zouden we misschien wat meer inzicht kunnen krijgen in het belang van de activiteiten van de 'Helmondse' Sutorissen als tussenpersonen bij de ontwikkeling van de Helmondse textielnijverheid in de 19e eeuw tot een moderne industrie.

- (1) Harkx, pg.67
- (2) Harkx, pg.68
- (3) GAH, oud Rechterlijk Arch. no.299, Schepenaktes,1801,21 dec.,fol.140
GAH, Not.Arch., Not.A.F.Bocholt 1844, no.172
- (4) Volgens de niet volledige gegevens telde Helmond in
1800 : 2 katoen- en linnendrukkerijen
1808 : 2 " "
1812 : 1 " "
1813 : 2 " "
1815 : 6 " " (Harkx,pgs.69,81,104 en 105)
- (5) Vgl. bv. het geringe aantal verf- en smetbakken dat beiden in 1820 in gebruik hadden. (Harkx, pg.113). Zie ook noot 10.
- (6) GAH, Not.Arch.,Not.J.J.v.der Foelart, no.222; repertorium aktes 1817, no.64 en 1818, no.139. Een van de compagnons was Jacob Cramer (A'dam, 11 mrt.1779-Helmond,14 dec.1841), een uit Amsterdam afkomstige koopman, die zich ná 1810 te Helmond vestigde.
- (7) GAH, Not.Arch., Not.J.J.v.der Foelart, 1823, no.59
- (8) GAH, Not.Arch., Not.J.J.v.der Foelart, 1825, no.85 en 1826, no.140
In de gemeenteraadsvergadering van 3 febr.1829, waarin de kom van de gemeente wordt vastgesteld, wordt o.a. de spiderij van Willem Sutorius op de zgn. Heuvel als grensafbakening vermeld. Het gebrek aan kapitaal dat kenmerkend is voor veel zelfstandige ambachtelijke textielveredelings-bedrijfjes in de 19e eeuw, komt ook in de bovenstaande transportakte naar voren: Sutorius Sr. betaalt de koopsom á f.100 niet contant, maar in jaarlijkse termijnen van f.5 (met rente).Waarschijnlijk zijn de f.400 die hij in 1827 leent(Harkx, pg.110) bedoeld geweest voor de bouw en/of inrichting van de spinnerij/ververij.
- (10) In 1836 dient P.A.Sutorius een verzoek om vrijstelling van militaire dienst in, 'mitsdien zijn fabriek (= katoendrukkerij) het enig middel van bestaands zelfs waarnemende, daarin onmisbaar zijnde '(GAH, corr. B., 1835-1846, no.80,31 Juli 1836) Een staaltje van zijn (of zijn vader ?) kunnen, was te zien op de tentoonstelling van landbouw & nijverheid te Den Bosch in 1855, een inzending van H.Berart uit 's Michielsgestel, die een zgn. foulard (hals- of zakdoek van zijde) ten toon stelde, met een witte ondergrond, waarop in het midden verschillende verschnijingsvormen van de zijdeworm waren gedrukt.(of gevefnd ?), het geheel voorzien van een krans van moerbeibladeren en op de vier hoeken het wapen van St.Michielsgestel., dat vervaardigd was van door de inzender zelf gewonnen zijdegaren en geweven, gevefnd of gedrukt was te Helmond, door Sartorius. (een verbastering van SUTORIUS). (Zie de catalogus van deze tentoonstelling pg.23, no.361, aanwezig op bibliotheek Prov. Gen.Schap K & W te 's-Bosch).
- (11) GAH, Not.Arch, Not.J.W.v.d.Ven, 1840, no.35
- (12) GAH, Not.Arch, Not.A.F.van Bocholt, 1844, nos.16 en 17. De verkoopsommen bedroegen resp. f.970 en f.2.376.
- (13) Harkx, pg. 148/149
- (14) GAH, Not.Arch., Not.A.F.van Bocholt, 1846,no.163
- (15) GAH, Not.Arch, Copiën brieven A.H. & A.G. BOTS, no.357. Zie ook bijgaande illustraties. Zijn katoendrukkerij te Weesp ging blijkbaar niet slecht in 1854, gezien zijn plannen om ze helemaal uit te breiden en het feit dat hij in dat jaar ontslagen katoendrukkers van Van Vlissingen direct overnam. (Harkx.pg.149) De N.V.is echter bij mijn weten, nooit tot stand gekomen, waarschijnlijk bij gebrek aan voldoende intekenaren, wat eens te meer wijst op het belang van voldoende financiering bij een beginnende industrialisering. (Zie ook de financiële problemen die de Van Vlissingens de eerste tijden hadden: Harkx,pgs. 149-152).

- (17) GAH, Bev.Reg. 1849-1860, dl.A.fol.35. In mei 1850 verhuist hij met zijn gezin en zijn inwonende broer naar Amsterdam.
GAH, Bev.Reg. 1860-1880, dl.B, fol.51, dl.A, fol.40 en 45, dl.B, fol.216.
- (18) GAH, Patentregisters 1862/63, no.229; 1864/65, no.227; 1865/66, no.221; 1866/67, no.226; 1867/68, no.237; 1868/69, no.270; 1869/70, no.265; 1870/71, no.271; 1871/72, no.269. Tot 1869 houdt hij een winkel, waarvan de omzet, volgens de opgaven, van 1865 tot 1868 tussen de f.3000 en f.4000 bedraagt, wat in het laatste jaar gedaald is tot onder de f.2000. In 1862 is sprake van een goudborduurderij waar 1 knecht werkt en in 1866 van 'n modemakerij met 2 knechten.
- (18a) In 1884 nog op 75-jarige leeftijd levert hij bv. klossen aan Prinzen & van Glabbeek (GAH, Part.Arch., Arch.Prinzen & van Glabbeek inkoopboek 1884 fol. 41 en 143)
- (18b) GAH, Bev.Reg. 1849-1860, dl.A.fol.35; dl.B.fol.36; dl.A, fol.79
Bev.Reg.1860-1180, Dl.A.fol.74 Bev.Reg.1880-1890, dl.E, fol.411.
- (19) Harkx, pg.244 en 267.
- (20) In 1842 verkoopt hij terminste zijn (deftige) inboedel, een veel voorkomend gebruik bij verhuizingen. (GAH, Not.Arch., Not.A.F.v. Bocholt, 1842, no.97). Na dat tijdstip is er in de archieven niets meer over hem te vinden en in het bevolkingsregister, dat in 1849 wordt opgezet, staat hij ook niet ingeschreven.
- (21) GAH, Part.Arch.Prinzen & van Glabbeek, copieboek brieven, fol.21a, 3 dec.1866. Opvallend is dat de brief in het Duits gesteld is en de kennis van (textiel)zaken van P.W.Sutorius die eruit spreekt: hij had nl. de firma van te voren (technische) tekeningen van de machines toegestuurd.
- (22) GAH, No.Arch., Not. B.A.J.Sassen, 1868, no.41. In 1870 verkoopt hij het geheel weer. (GAH, Kad.legger, art.1395)
- (23) Zie noot 21 fol.550, 16 dec.1869. Zowel Henri als Philip zijn na de verhuizing met hun vader naar Weesp nog in Helmond werkzaam/ woonachtig geweest. De eerste als kantoorbediende, de tweede zonder nader vermeld beroep. (GAH, Bev.Reg.1849-1860, dl.A.fol.174; dl.B, fol.35)
- (24) GAH, Kad.Legger, art.1585. Volgens een brief in het briefencopieboek van Prinzen & van Glabbeek zouden de eerste compagnons van Piet Prinzen, bij de overname van de goederen van de ontbonden firma van W.Prinzen, Jan en Willem Sutorius geweest zijn. (noot 21, 31 jan.1866)
- (25) Genealogie Prinzen, pg.113. De inhoud van zakelijke relatie tussen H.P.Prinzen en de familie Sutorius is niet geheel duidelijk. Waarschijnlijk hebben de Sutoriussen geld gefourneerd aan H.P.Prinzen om na de ontbinding van de firma W.Prinzen de gebouwen van de weef-fabriek e.d. over te kunnen nemen, maar is Piet Prinzen voor wat betreft de fabricage & handel in draadnagels, waarmee de firma in 1869 begon, met iemand anders in zee gegaan. In 1869 sluit hij nl., voor wat dat laatste betreft, een compagnonschap met de firma Everts te Zaltbommel. (A.R.A.Schaarsbergen, Arch.Rechtbank Eindhoven, register vennootschappen rep.no.3328). Uiteindelijk werd in 1881 de weefafdeling van de firma H.P.Prinzen & Co. volledig stopgezet en in een stoomkuiperij veranderd.

P.S.

Na het voltooiën van dit artikel ontdekte ik in de nagelaten papieren van Jac. Heeren (die in depot liggen op het Helmondse gemeentearchief) nog enkele aanvullende gegevens. Van veel 'Helmondse' families heeft Jac. Heeren genealogische aantekeningen gemaakt, maar ook krantenknipsels, bidprentjes, overlijdensadvertenties e.d. die daarbij hoorden heeft hij gespaard en zo voor ons bewaard. Omdat sommige van de door hem verzamelde stukjes al weer van 70 jaar her dateren, vormen deze mappen met genealogische gegevens een klein archiefje op zich. Zo vond ik in de map SUTORIUS een krante-knipstel uit 1911, waarin P.W. Sutorius, de oudste - in leven gebleven - zoon van Paulus Sutorius, wordt geportretteerd. Hij was toendertijd al 18 jaren lid van de Amsterdamse gemeenteraad en al jaren lid van de Amsterdamse Kamer van Koophandel. Na o.a. 18 jaren in Engeland in de textiel werkzaam te zijn geweest, was hij in Amsterdam lid van de firma Smits & Mertens geworden, waarvan hij op dat moment de enige firmant was. De meeste kleinkinderen van Johan Willem Sutorius waren niet meer, zoals hij, ook praktisch actief als textielvakman maar hielden zich alleen nog maar met de commissiehandel (in textiel) (benodigdheden) bezig. Als handelsreizigers kwamen zij uiteindelijk over de hele wereld terecht. Zo was Philip Sutorius (een zoon van Peter Sutorius) van 1864 tot aan zijn dood in 1873 koopman in Batavia. Hij stierf te Marseille, waarschijnlijk dus op terugreis naar Nederland. Zijn oudste broer stierf vier jaar later te Renaix, in Frankrijk.

Van de vier zonen van de stamvader van de Helmondse Sutoriussen, Johan Willem, zijn er maar twee in hetzelfde vak als hun vader werkzaam geweest. Zoon Paulus was ziekelijk (en hield zich mede daarom vnl. met de winkelhandel op), Willem, die in 1833 als klerk werkt, had van jongsaf in Pruissen gewoond. De jongste en de oudste zoon, Peter en Johan, zijn beiden wel actief geweest als katoendrukker. De jongste werkte in 1833/1834 in het bedrijfje van zijn ouders, waarin hij, zeker na de dood van zijn vader, onmisbaar was. (a)

(a) GAH, Corr.B. 1830-1835, no.15, 15 aug.1833 en
149 no.17, febr. 1834.

Dankzij het ijverige en belangloze speurwerk van me-
neer Brood uit Weesp en via de vriendelijke tussen-
komst van Sjaak de Waal van het Helmondse gemeente-
archief, weten we ook wat meer over de activiteiten
van Peter Sutorius in Weesp. Sutorius associeerde
zich daar met een zekere Hasselenberg om ter plaatse
in een pand aan de stadsgracht een stoffenververij
te beginnen. Op 4 november 1846 vroegen beiden
de gemeente om, zoals gebruikelijk bij fabrieksin-
richtingen, vrijheid van de stedelijke belasting op
brandstoffen voor hun ververij e.d. De brandstoffen
zullen wel vnl. voor verhitting van de verfketels/
kuipen gediend hebben, elke aanwijzing voor het ge-
bruik van een stoommachine ontbreekt. Ook het be-
staan van een aan het bedrijfje verbonden paarden
(kalander) molen pleit daartegen. Het ging kennelijk
niet slecht met de firma: eind maart 1847, een half
jaar na Sutorius' vestiging in Weesp, vragen de beide
firmanten aan de gemeente een stuk grond aan de over-
kant van de gracht te huur. Dat wordt hen door de ge-
meenteraad toegestaan tegen een jaarhuur van f.10.--
De huurders zullen een bestaand gat in het betreffen-
de grondstuk dempen, voor een omheining aan de straat-
zijde zorgen en op eigen kosten een los bruggetjes
over de gracht mogen leggen. Schijnbaar besepte Sutori-
us wel de noodzaak, wilde hij in de vaderlandse concu-
rentie op grote schaal mee kunnen komen, dat hij moest
mechaniseren en dus op stoom overschakelen. Blijkbaar
was zijn Weespse compagnon ook niet erg kapitaalkrach-
tig, vandaar zijn poging om de zaak in een N.V. om te
zetten. Een voor die tijd vrij opmerkelijk initiatief:
in 1850 bestonden er slechts een 140-tal N.V.'s in
Nederland. De omzet ^{ing} in een N.V. - waarvoor in mei 1854
een circulaire werd opgesteld - lukte niet. Een twee
en een half jaar later vertrok het gezin (uitgezon-
derd de oudste zoon, die 9 maanden later volgde) van-
uit Weesp naar Tilburg.

Rest nog te vermelden dat de familie Sutorius zich
oorspronkelijk wel niet met de textielververij bezig
zal hebben gehouden; SUTOR is nl. het latijnse woord
voor schoenmaker en SUTORIUS heeft alles met schoen-
makers te maken. Maar de stap van leerverven naar tex-
tielverven was in het voor- industriële tijdperk niet
zo groot, dus

(VOORLOPIGE) STAMBOOM HELMONDSE TAK FAMILIE SUTORIUS

PAULUS SUTORIUS X ADELHEID HERMIS

JOHANNES WILHELMUS SUTORIUS X MARIA CHRISTINA PRINZEN.

(Buderich, juli 1773-Helmond, 14 jan. 1834) (Liedberg, 1780-Weesp, 1853)

hieruit:

- (1) Maria Catharina (Steinfurth/Glehn, ged. 6 sept. 1800-Helmond jan. 1874)
- (2) Johannes Peter (Helmond, ged. 25 jan. 1803 - Helmond, 13 aug. 1803)
- (3) Petrus Antonius (Helmond, 9 oct. 1804 - Gemert, 17 mrt. 1886)
- (4) Paulus (Helmond, 10 febr. 1807 - Helmond, 15 apr. 1871)
- (5) Wilhelmus Hubertus (Helmond, 6 apr. 1809-Düsseldorf, 10 aug. 1885)
- (6) Johannes Josephus (Helmond, 23 jan. 1812 - Düsseldorf, 29 juni 1872)
- (7) Anna Christina (Helmond, 30 juni 1814-Helmond, 15 aug. 1817)

ad(1) : Trouwt 10 jan. 1838 met Henricus Hermanus Aloysius Taabe
(Ravenstein 30 jan. 1814 - Helmond 20 maart 1877)

ad(2) : Trouwt 1 dec. 1832 te Düsseldorf met Catharina Theresia Kohlweck
(Düsseldorf, 10 juli 1810- Helmond, 28 oct. 1835) - Hertrouwt
± 1836 met Maria Elisabeth Leonora Schouten.
(Den Bosch, 8 dec. 1813 - Gemert, 4 okt. 1887)

hieruit:

- Johannes Wilhelmus Eduard (H. 8 nov. 1833 - Renaix, 20 mei 1877)
- Wilh. Hub. Alexius (H, 7 febr. 1835 - H, 28 oct. 1835)
- Johannes Wilhelmus Philippus (H, 6 mrt. 1838 - H, 5 april 1838)
- Wilhelmus Philippus (H, 11 april 1839 - H, 16 sept. 1839)
- Henricus Willebrordus Cornelis (H, 2 juni 1840 -
- Philippus Jacobus Leonardus Cornelis (H, 14 nov. 1841 -
- Marseille, 29 juli 1873)
- Helena Philippina Paulina Cornalia (H, 23 mrt. 1843 -
- Petrus Wilhelmus Jacobus Cornelius (H, 4 april 1844-H, 16 oct. 1844)

ad(3) Trouwt ± 1836 met Maria Catherina Sassen (Büderich, 12 aug. 1813 - ?)

hieruit:

- Jacob Adolf (Helmond 26 juni 1836 - H., 27 juni 1836)
- Peter Wilhelmus (H, 11 sept. 1837 -
- Maria Christina (H, 10 apr. 1839 -
- Maria Josephina Catherina Josephine (H, 6 mrt. 1840-H, 2 aug. 1847)
- Maria Johanna Catharina (H, 3 aug. 1844 -
- Wilhelmus Hubertus Alphonsus (H, 2 sept. 1846 -
- Paulus Johannes Henricus (H, 12 nov. 1849 -
- Johannes Josephus Eduardus (A'dam, 5 dec. 1851 -

ad(4) Trouwt ± 1837 met Ferdinanda Gertruda Arnoldina Retenbacher.
(- Rheydt, 25 juni 1839)

hieruit:

- Elisabeth Christina Antonia (Rheydt, 17 juli 1838- Aarle Rixtel
29 mrt. 1897) Trouwt 17 nov. 1837 te Helmond met Hubertus Prinzen
(Helmond, 30 mei 1834 - Helmond, 17 juli 1886)

ad(5) Trouwt ± 1835 met Catharina Kohl(w)eck (Düsseldorf,
30 nov. 1804 - Düsseldorf, 22 okt. 1884)

hieruit:

- Johan Wilhelm George
- Maria (21 febr. 1836 - Düsseldorf, 14 juni 1883)

Plan en Voorwaarden eener daar te stellen
NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP, tot het ver-
vaardigen van **BATIKS** en het drukken
en verwen van andere goederen.

Na vele en verschillende kostbare proeven genomen te hebben om voor de Javaansche mark-
ten lijnwaden te bewerken, welke aldaar voordeelig met de producten zoo van binnen- als van buiten-
landsche nijverheid konden wedijveren en den fabrikant of voortbrenger billijke winsten voor arbeid en
kapitaal konden opleveren, heeft de ondergeteekende eindelijk een middel uitgevonden om de Batiks
derzige na te bootsen, dat zij van die, welke op Java zelf vervaardigd worden, schier niet te onders-
cheiden zijn.

Een ieder, die bekend is met de Javaansche zeden en gewoonten, zal ook weten, dat de ba-
tik- behoren tot de gewone en meest gezochte kleeding-toffen, welke voor armen en rijken aldaar onmis-
baar kunnen geacht worden, dat zij alzoo een ruim veld voor fabriekaadje en verkoop aanbieden en dat,
wanneer men de machinaal bewerkte van de echte batiks, welke tot dusverre aldaar uit de hand bewerkt
en duur verkocht worden, onherkenbaar maakt, een dergelijk fabriekaat alzoo groot voordeel moet opleveren.

De tot dusverre verkregene uitkomsten zijn dan ook aller gunstiger te noemen en verschillende
vereerende verklaringen omtrent de dengelijkheid en voortreffelijkheid van de door den ondergeteekende
vervaardigde batiks zijn afgegeven zoo door de Nederlandsche Handel-Maatschappij als door verschillende
in den handel geaccrediteerde personen. Intusschen heeft de ondergeteekende niet opgehouden zijne
algeheele aandacht te wijden en alle pogingen aan te wenden om meer en meer zijn fabriekaat zoo mo-
gelijk nog te verbeteren, doch te midden zijner werkzaamheden wordt bij hierin gestuit door gebrek
aan het noodige kapitaal om de zaak naar behooren voort te kunnen zetten.

Door belanghebbenden en vrienden hiertoe aangemoedigd en ten einde de daartoe benoodigde
gelden bijeen te krijgen, heeft hij alzoo besloten eene naamlooze vennootschap op te rigten en ten hare
behoefte zijne uitvinding en de hem in eigendom toebehoorende gebouwen benevens stoomketel, machines,
gereedschappen, materialen en overige activiteiten aan te wenden, alles onder de navolgende voorwaarden
en bepalingen:

Het kapitaal der vennootschap zal bestaan in eene som van f55,000 verdeeld in 55 aan-
deelen, ieder groot f1000, echter zal ten allen tijde met toestemming van de meerderheid der aandeelhou-
ders en onder Koninklijke goedkeuring bij behoefte en goede vooruitzichten het maatschappelijk kapitaal
kunnen vermeerderd worden.

De aandeelen zullen kunnen worden geplaatst in halve en vierde aandeelen.

Zoodra voormelde som van f55,000 volteekend zal zijn, zullen 20% in handen en tegen
kwantite van den ondergeteekende worden gestort, nadat de deelnemers 8 dagen te voren hiervan

kennis zullen hebben bekomen. Het overige zal na het passeren der akte van oprigting worden gefourneerd, naar mate en voor dat bedrag als na te melden Commissarissen noodig zullen oordeelen en met inachtneming van voormelden termijn.

Zoodra het geheele bedrag zal zijn gefourneerd, zullen daarvoor aandelen in blanco worden uitgegeven. Voor de activa zal de ondergeteekende ontvangen de kapitale som van f 40.000 benevens drie geheele aandelen.

Diegenen der deelnemers, welke nog vorderingen op den ondergeteekende mogten hebben, zullen de fournissementen voor dat bedrag met quitantiën op laatstgemelden kunnen bewerkstelligen.

De technische directie der fabriek, het koopen der grondstoffen en het verkoopen der bewerkte goederen, wordt opgedragen aan den ondergeteekende en bij diens overlijden of ontslag aan zijnen zoon den Heer E. STORUS, ook deze overleden of ontslagen zijnde, zal zijn opvolger door de meerderheid der aandeelhouders worden benoemd.

Dezelfde meerderheid zal aanstellen en benoemen eenen directeur, die belast zal zijn met het houden der benodigde boeken, het voeren der correspondentie en alle verdere vereischte kantoorwerkzaamheden.

Aan eerstgemelden directeur zal worden toegekend een jaarlijksch traktement van f 2000 en 1% in de jaarlijksche zuivere winsten boven 4% van het maatschappelijk kapitaal; laatstgemelde zal een tractement van f 800 à f 1000 per jaar genieten en 1/20 der zuivere winsten.

Door de aandeelhouders zal worden bepaald, wie met de toekening en het geldelijk beheer der Maatschappij zal worden belast.

Er zullen uit de deelhebbers bij meerderheid van stemmen, drie commissarissen worden benoemd, ten einde toezigt te houden op de handelingen der directie, geen der directeuren zal door hen kunnen worden ontslagen of afgezet, dan wanneer daartoe naar het éénstemmig gevoelen van commissarissen aanleiding of reden bestaat door wangedrag, verwaarloozing van de belangen der maatschappij aanhoudende ziekte of volslagene ongeschiktheid, uit welke oorzaak ook voortspuitende.

Door de aandeelhouders zal worden bepaald of de Commissarissen eenig honorarium zullen genieten.

De jaarlijks op te maken balans zal gedurende eene maand ten kantore der Vennootschap voor de aandeelhouders ter visie liggen.

Van de zuivere winsten zullen, indien de staat der kas dit toelaat, jaarlijks 4% over het maatschappelijk kapitaal aan de aandeelhouders worden uitgekeerd en van het overige, na aftrek van hetgeen hierboven der directie is toegekend, een vierde als dividend aan de aandeelhouders worden uitbetaald, een vierde strekken tot vorming eener reserve-kas, en de helft worden aangewend tot uitlooting van aandelen.

De vennootschap wordt aangegaan voor den tijd van twintig jaren, of zooveel korter als alle aandelen zullen zijn uitgeloot, na verloop van dezen tijd zal de ondergeteekende zijne erven of recht verkrijgenden gerechtigd zijn de activa over te nemen en de fabriek voor eigene rekening voort te zetten.

daarvoor niets verschuldigd zal zijn dan de aflossing à pari der aandelen, welke alsdan nog niet mogten zijn uitgeloot.

Alle beslissing geschiedt bij meerderheid van stemmen, zullende elk deelnemer voor een geheel aandeel ééne stem en één persoon voor zich zelven slechts drie stemmen kunnen uitbrengen.

Het is op bovenstaande voorwaarden, dat de ondergeteekende gerustelijk zijne landgenooten heeft aansporen, tot deelname in eene onderneming, welke sinds geruimen tijd gevestigd, niet alleen den geldschieters ruime winsten waarborgt ¹⁾, maar bovendien bij verdere uitbreiding, uit welk oogpunt ook beschouwd, voor Nederland in het algemeen en voor de plaats zijner inwoning in het bijzonder eene bron van welvaart en rijkdom belooft te worden.

WESSE, den 22ste Mei 1854.

P. A. SUTORIUS.

De Ondergeteekende

veroorde te

verklaart deel te nemen voor

Aandelen, van Duitzend Gulden ieder, in de volgens bovenstaande voorwaarden op te rigten
Maatschappij Vennootschap.

, den

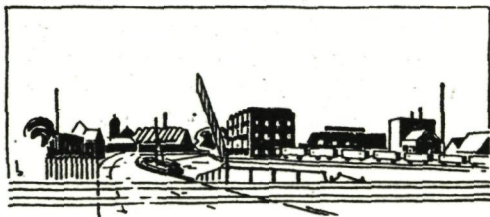
185

¹⁾ Volgens de boeken door deskundigen opgenomen, kan door de fabriek ca. 6 1/2 % van het verlangde maatschappelijk kapitaal behalve de gelden voor uitlooting en reservekas bestemd, 's jaarlijks worden afgeworpen, hetgeen bij verdere uitbreiding voorzeker meerder wordt.

JEUGDHERINNERINGEN AAN HELMOND

Mevrouw M.J. Biemond-Kam

DEEL 2.

F I E T S E N .

Oorspronkelijk was het fietsen een sport, een gevaarlijke sport op die eerste fietsen met een heel groot wiel vóór en een klein wieltje achter. Mijn moeder vertelde dat haar ooms zulke "vélocipède's" hadden. Men noemde ze in Engeland "Penny Farthing" (de Engelse penny was een zeer grote bronzen munt, de farthing een klein koperen muntje dat de waarde had van $\frac{1}{4}$ penny,) (nu al lang niet meer in gebruik.) De trappers werkten onmiddellijk op de as van dat grote voorwiel. Maar ook toen de fietsen met twee gelijke wielen en een ketting-aandrijving er in kwamen bleef de fiets toch nog een luxe die alleen de welgestelden zich konden veroorloven en die voornamelijk werd gebruikt om tochtjes op te maken, niet dus als vervoermiddel. Deze fietsen hadden een vrij hoog stuur zodat men er rechtop zat, (wie "Könige" zeiden de Duitsers). Wel waren er fietsen met een lang-omgebogen stuur waarop men dus sterk voorovergebogen opzat, dit waren race-fietsen die door jonge mannen van de arbeidersklasse werden bereden, men hield er ook wed-

Is en blijft steeds het beste adres voor EERSTE klas Toermachines

o. a.

B. S. A., Rudge Withworths,

Vier Kleurs, Burgers,
Amstels, Unions,
Probatums. enz.

SPECIAAL ADRES voor
eerste klas „DE MOL”
RACE-MACHINE.

Eerste klas Reparatie-Inrichting.
Onderdeelen, Banden enz.

Aanbevelend.

strijden mee, ook kwamen er wielervedstrijden banen waarop dan werden gehouden. Verstappen, onze tuinman, die niet getrouwd was, kon zich deze luxe permitteren, maar nooit zou hij op de fiets naar ons toe komen, hij liep deze weg van minstens een half uur, de fiets was alleen voor de zondag. Hij trok er dan op uit met zijn club " De Vrolijke Sportbroeders ", voor hem was het dus echt alleen "sport". Er was bijna ook geen arbeider vóór 1914 die op de fiets naar de fabriek zou gaan, de fabrieken hadden daar ook geen accommodatie voor. De eersten die per fiets kwamen waren mannen uit de omliggende dorpen die nu in de gelegenheid waren om op een fabriek te werken. Ik denk dat ze hun fietsen bij vrienden of kennissen die in de omgeving van de fabriek woonden neerzetten. Zo werd de fiets meer en meer vervoermiddel. In 1915 ging ik op de fiets naar de H.B.S. maar dikwijls was ik de enige, het fietsenrek dat in de gang van de school stond kon ook niet meer dan 14 of 16 fietsen bergen en nooit heb ik het vol zien staan. In de zomer kwamen er wel leraren op de fiets en ook een meisje uit Nuenen, dat 's winters per trein kwam. Mijn vader had grote bewondering voor de uitvinder van de fiets, een instrument waarmee de mens alleen met eigen kracht zonder meer inspanning dan het gewone lopen vereist, ongeveer dubbel zo snel kan voortkomen. Evenzogrote afschuw had hij van de motorfiets die hij een gevaarlijke stof- en stankverspreider noemde.

PRIJS 10 CENT

PROGRAMMA
der
GRASBAAN-
WIELERWEDSTRIJDEN

op het H. V. V. Terrein.

Georganiseerd door de Wielerclub

„DE VROOLIJKE SPORTBROEDERS”

te Helmond

op Zondag 30 Mei 1926.

AANVANG 3 UUR.

De wedstrijden worden gehouden onder de reglementen
van den N. W. B.

Het Bestuur behoudt zich het recht voor dit Programma
te wijzigen.

Hebben de wedstrijden eenmaal een aanvang genomen zoo kan
geen entree meer worden terugbetaald.

JURY:

WelEd.Geb. Heer V. ROUPPE V. D. VOORT, VUGHT,
Voorzitter, Kampvechter.

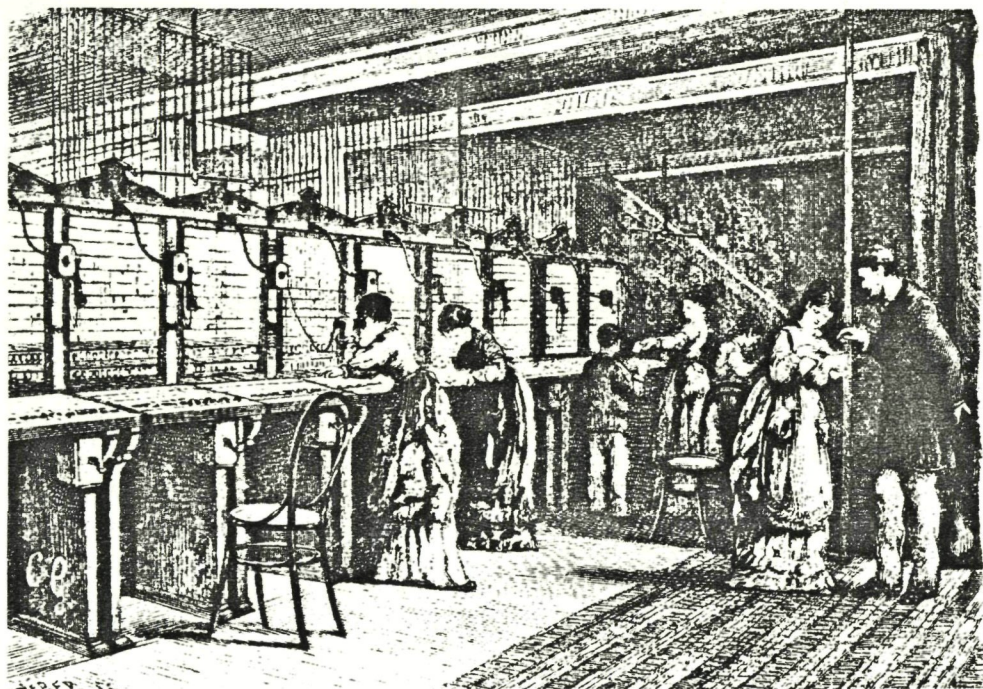
WelEd.Geb. Heer W. H. F. SWINKELS, HELMOND, Starter

HoogWel.Geb. Heer JHR. J. B. VAN ANDRINGA
DE KEMPENAAR, Secretaris

Heelkundige DR. BLOEMEN.

Een grote nieuwigheid was ook de telefoon nog in het begin van deze eeuw. Weinig mensen hadden het. Wel natuurlijk de kantoren en banken, fabrieken enz. Ook de grotere winkels hadden het. Het toestel hing bij ons in de gang aan de muur, tafeltoestellen waren er nog niet. Links hing een hoorn die je aan je oor moest houden, rechts was een zwengel waaraan je moest draaien wanneer je iemand wilde "opbellen". Spreken moest je in een soort trechter die middenop het toestel zat. Ik moest als kind op een grote voetenbank staan om erbij te kunnen komen. Je kreeg eerst een juffrouw die je vroeg met welk nummer je wilde spreken, maar er waren zo weinig abonné's dat ze alle nummers uit haar hoofd kende. Je zei dus voor het gemak maar "met Korput alstublieft" dat was de banketbakker, die bracht alles thuis. Wij hadden no. 99 en al onze kennissen hadden nummers van om en bij de 100, ik weet nog dat er mensen waren die 250 kregen dat was ongekend hoog, het moet omtrent 1914 zijn geweest. We gebruikten de telefoon ook niet veel, vader belde soms op dat hij niet thuiskwam omdat hij met een klant moest gaan lunchen. Wij belden op om te vragen of we bij een vriendinnetje mochten blijven eten of koffiedrinken. Je kon ook de telefoonjuffrouw opbellen en vragen hoe laat of het was, ze kon van haar plaats af de torenklok zien. Intercommunaal telefoneren deed je maar zelden, je moest dat eerst aanvragen en het kon wel een halve dag duren vóór het doorkwam en dan was het meestal nog erg onduidelijk. Je deed dat dus niet om zo maar eens een praatje te maken maar alleen als het een dringende zaak was waar meteen antwoord op gegeven kon worden. Er werd veel eerder een telegram gestuurd.

Ik denk dat we omtrent 1918 een nieuwe telefoon kregen waarbij de hoorn om te luisteren en de trechter om te spreken in één handle samen waren gemaakt.

Centrale van de Bell-telefoonmaatschappij te Amsterdam. Gravure naar een tekening van J. C. Greine jr. in *Eigen Haard* van 1881.

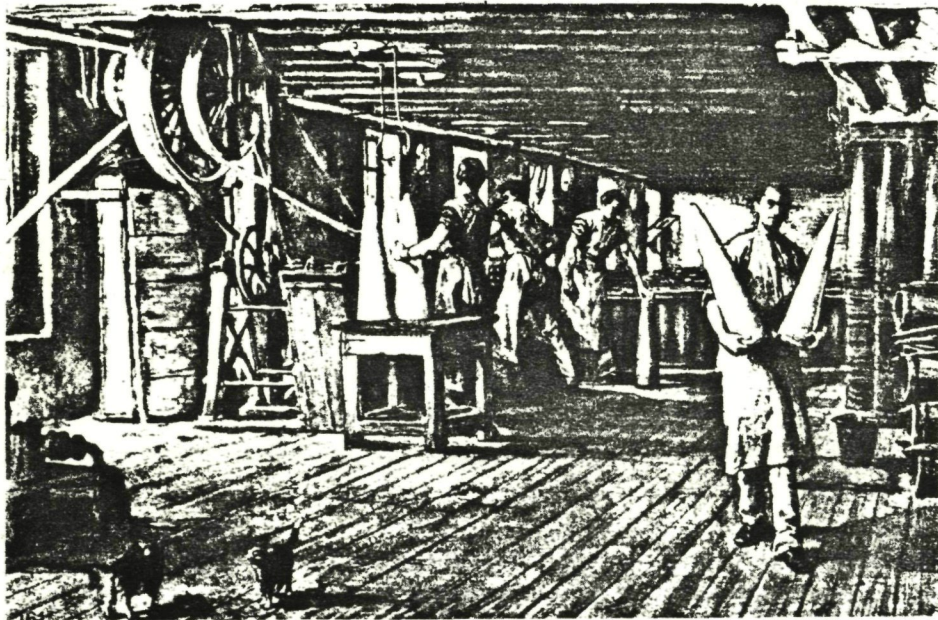
Suikerbrodenfabriek. Tekening van E. Witkamp, 1885, Rijksprentenkabinet, Amsterdam.

SUIKERBRODEN.

Verpakte levensmiddelen en kruidenierswaren bestonden er niet toen ik kind was. Alles werd los uitgewogen en in zakken gedaan in de winkel en dan veelal ook nog thuisbezorgd. Zelfs appelstroop kwam uit een levensgrote blikken emmer. Doortje bracht een wit stenen jampot mee en hierin werd de appelstroop dan geschept met een platte houten spatel.

De étalage's van een kruidenierswinkel bestonden meestal uit een kunstig mozaïk van groene erwten, afgewisseld door koffiebonen, rijst, bruine en witte bonen, soms omzoomd door smalle rijen suikerklontjes en in 't midden van al dat moois prijkte dan een suikerbrood. Dit was een afgeknotte kegel van 50 of 60 cm. hoog, de afknotting niet vlak maar in de vorm van een halve bol. De suikerfabrieken stortten blijkbaar de vloeibare suiker in deze vormen en daarin kristalliseerde de suiker dan uit. Om de suiker per pond te kunnen verkopen moest het suikerbrood dan fijn gemalen worden. Mijn moeder schreef ook altijd op het kruideniersboekje: 2 pond gemalen melis. En dat betekende dan; 1 kilo witte suiker of, zoals de kinderen zeiden: prikkeltjes suiker.

Voor de mensen die niet zelf een muziekinstrument bespeelden was muziek iets zeldzaams. Er waren in Helmond twee fanfarecorpsen en die deden natuurlijk altijd mee als er optochten werden gehouden. Maar ook werd er op Zondag bij goed weer ook wel een tochtje door de stad ondernomen. Als Doortje ze in de verte hoorde aankomen dan holde ze naar buiten en nam ons mee. "De harmonie, de harmonie" riepen de mensen en velen liepen er achteraan om toch maar niets van de schettermuziek te missen.

Wanneer je bedenkt dat er geen radio was en dat de grammofoon een zeldzame nieuwigheid was die maar weinig mensen bezaten en die maar een zéér povere weergave gaf bovendien, dan kon je begrijpen dat de muzikliefhebbers niet erg aan hun trekken kwamen. De gegoeden hadden een piano in huis, dat was zelfs een soort status symbool. Ook hadden sommigen een pianola waarmee men pianomuziek kon produceren zonder zelf te kunnen spelen. Men legde er een rol in met gaatjes, iets dergelijks kun je nu nog bij een draaiorgel zien, en door regelmatig te trappen op twee pedalen kon men dan, zittend voor het instrument pianomuziek produceren. De rollen kon men huren en regelmatig laten verwisselen.

In Helmond was er ook een "Gemengd Koor" dat ieder jaar een uitvoering gaf waarbij solisten optraden en een orkest. Het was één van de weinige activiteiten die gezamenlijk door protestanten en katholieken werden bedreven. Verder was er een sterke scheidslijn. Kwamen er nieuwe katholieke burelen dan werd er één visite over en weer gemaakt op Zondag en verder groette men elkaar op straat.

„Helmonds Gemengd Koor.”

Directeur: G. GERRITSEN.

Tekstboekje

.. voor het ..

CONCERT

.. op ..

Donderdag 11 Mei 1905,

.. in de ..

Concertzaal - - -

Sociëteit „Phileutonia”.

Sociëteit „Gezelligheid”

CONCERT

door het Strijkorkest der Stafmuziek van het
2^e Regiment Huzaren te Venlo,

— Kapelmeester: de Heer L. E. RUGERS —

Dinsdag den 28 Juni 1904, 's avonds 8 1/2 uur,
in den tuin der Sociëteit.

PROGRAMMA.

1. „Auszug der Garde” Marsch . . Eilenberg.
2. Feest-Ouverture Rugers.
3. „Van eene Koningsvrouw” (*) Spoel.
Lied voor Trombone-Solo (de Heer Joh. de Maar)
4. Fantaisie: „der Bettelstudent” . Millöcker.

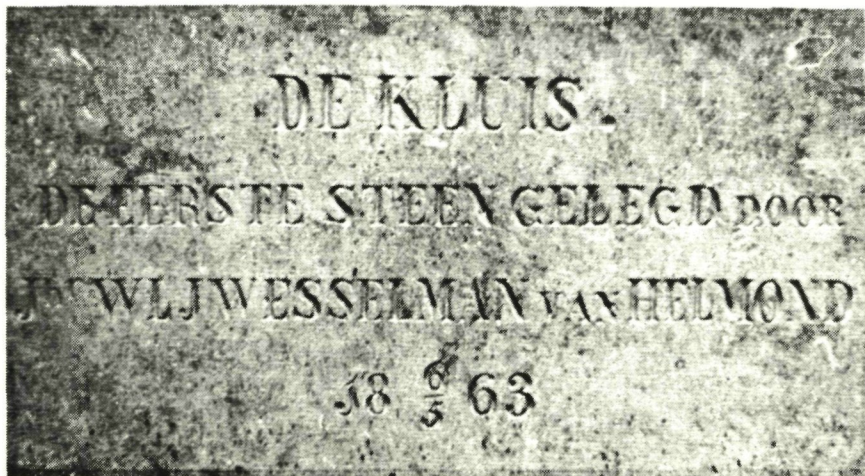
— PAUZE —

5. Einleitung und Brautchor aus
„Lohengrin” Wagner.
6. Humoreske über „Ist denn kein
Stuhl da” Rugers.
7. „Alt und Neu” Potpourri . . . de Beer.
8. „Soirée d'Été” Valse Waldteufel.

(*) Tekst zie ommezijde.

— Bij voldoende deelneming gelegenheid tot dansen.

NOOIT GEZIEN MISSCHIEN ?

UIT DE HELMONDSE COURANT VAN 28-9-1951.

WAT IS DE "KLUIS" IN HET VERLEDEN GEWEEST.

In 1691 werd van de GISTELSE HOEVE (die thans nog ligt aan de verlengde Julianalaan en bewoond wordt door landbouwer van Asten) een stuk ^{grond} afgenomen.

Op 5 september van genoemd jaar werd door de toenmalige heer van HELMOND, de graaf van ARBERG aan een kluizenaar, een zekere JOOST WILLEM, toegestaan aldaar een kluis te bouwen, waar hij zijn leven lang zou kunnen verblijven en welke na zijn dood aan de heer zou vervallen.

Tot de bouw van deze Kluis verschaftte de heer hem het benodigde hout en andere materialen. Een jaar of tien leefde die kluizenaar daar eenzaam in zijn eigen gemaakte hut. Op 5 december 1702 kreeg een zekere GERARD VAN OUTVOORT verlof met genoemde JOOST WILLEM te komen samenwonen in een soort gemeenschap.

Over de eerste kluizenaar is ons niets naders bekend. Van de tweede, Gerard van Outvoort, weten we, dat hij afkomstig was uit Grave, dat hij aldaar gehuwd was , maar dat(blijkens een schriftelijke verklaring van 16 december 1703) zijn vrouw^{heer} gaarne toestond daar heen te gaan, waar het hem voor zijn heil en geluk het beste toescheen.

In een andere attestatie, een van de stad Grave, werd gezegd, dat van Outvoort een welgestelde man was met een goede reputatie. En ten slotte kon hij overleggen een verklaring van de Capucijnenpater CULUM - BONOS, de vroegere gardiaan van het klooster Velp en toentertijd pastoor van de pas geopende schuurkerk te Grave. Z.Eerw. verklaarde, dat genoemde van Outvoort op 28 mei 1675 wettig gehuwd was met ANNA VERGEEST en dat hij zich altijd als een rechtschapen en onberispelijk man had gedragen.

Hoelang die twee mannen op de Kluis verbleven, heb ik niet na kunnen gaan. Mogelijk heeft de heer van Helmond de Kluis enige jaren later doen verbouwen en er een zogenaamd jachthuis aan verbonden. Dit nu was in 1736 bewoond door een paar mannen die ik niet anders aangeduid vond als JOHANNES en PETER. Beiden woonden hier nog in 1741, doch vijf jaar later was "broer Johannes" de enige bewoner.

Van 1756 tot 1786 woonden er JAN de KEYSER en THOMAS COUWENBERG, doch in 1791 alleen laatstgenoemde. Eerstgenoemde ook wel JAN in de CLUIS genaamd, was broeder in de derde orde van St.Franciscus, zoals blijkt uit het dagboek van een Helmondse Kapelaan in het jaar 1777. Namen van verdere Kluizenaars ontbreken.

In 1780 was, zoals we boven zeiden, de Kluis bewoond door twee personen. Dit wordt nader bevestigd door de rentmeester van de heer van Helmond. Deze had een specificatie opgesteld van de rechten en bezittingen van zijn heer, omdat deze het plan had zijn bezittingen te verkopen.

In dit stuk nu schrijft de rentmeester: "Binnen hetselve park ligt een huis genaamd de Kluis, bewoond door twee kluizenaars . Daarbij is een schoonen plaisanten hof in het vierkant wel beplant met goede fruitboomen omringelt met een extra schoon heg-

ge, en rondom in zijn grachten. Over de gracht staat ook een fraai en kluchtig speelhuis met zijn commoditeiten etc."

De heerlijkheid van Helmond met alle bijbehorende bezittingen, dus ook de Warande met de Kluis, werd gekocht door CAREL FREDERIK WESSELMAN, muntmeester te Utrecht. Hoewel de nieuwe eigenaar protestant was, liet hij de beide oude kluizenaars in het genot van hun eenzame woning zolang zij leefden. Daarna is deze hut bewoond geweest door een arbeider met zijn gezin.

Later in 1879 was de naam "DE KLUIS" overgegaan op een smaakvol gebouwtje met ruime landheerskamer en veranda.

Zo zag haar de schrijver J.CRAANDIJK die in zijn bekende "wandelingen door Nederland" enkele mooie bladzijden aan het kasteel en warande te Helmond heeft gewijd.

Omstreeks het eerste kwart van deze eeuw werd de Kluis bewoond door baron van HARDENBROEK.

Nadat de gemeente Helmond de warande inclusief "De Kluis" had gekocht, werd na de dood van de vorige bewoner aan de Kluis een nieuwe bestemming te geven.

Om tegemoet te komen aan de lang gekoesterde wens van velen om een aan redelijk eisen voldoende buiten-café te krijgen besloot de gemeenteraad de doen inrichting als theeschenkerij met annex een grote speeltuin. De heer A.H.C.HOEDEMAKER werd met de exploitatie belast.

Op 19 april 1935 had de opening van de Theeschenkerij "De Kluis" plaats. Mede door de ongunstige tijden en door de vroegtijdige dood van de exploitant zijn de verwachtingen nooit in vervulling gegaan. J.HEEREN.

Uit de verzameling van Broeder v.d.Ven

INHOUD HELMONDS HEEMKRONIEK 1981
de cijfers verwijzen naar resp. nummer van
van de aflevering en paginanummer daarin

Artikelen

"Romeinse" achterblijvers in Peelland J.H. van Hooydonk	1-3
Drukkers in Helmond en hun drukwerk Giel van Hooff	deel 1 1-8 deel 2 2-32
Voorgeschiedenis van Hatéma Giel van Hooff	deel 3 1-22 deel 4 2-61
Collecte crisis comité 1932 Th. Merckx	1-27
Bericht van archeologische werkgroep A. Swinkels	
Middeleeuws aardwerk uit "d'Oude Huys" J.H. van Hooydonk	verslag 2 2-49
De oude burchten van Helmond bloot gelegd J.H. van Hooydonk - R. Willems	verslag 3 3-73
Ridderschoeisel uit 13 ^e en 14 ^e eeuw in Helmond. J.H. van Hooydonk	verslag 4 4-121
Helmonds oudste huis gerestoureerd Herberg na 400 jaar, weer herberg? G.v.Neerven	3-78
Bevrijding 1944 J. Zeeuwen	3-87

Jeugdherinneringen aan Helmond

Mevrouw M.J. Biemond - Kam

Geïllustreerd door G. van Hooff

deel 1 3-98

deel 2 4-155

De familie Satorius in Helmond

Ondernemers & kooplieden tussen

Rheinland & Helmond 4-138

Nooit gezien misschien?

Het huis "Het varcken"

1-30

J.H. van Hooydonk

De Watermolenwal

met brug over de Oude Aa

2-68

G. van Hooff

Grossierderij J.H.C.M. Spoorenberg

G. van Hooff

3-111

De Kluis

uit de verzameling van Broeder van de Ven 4-162

Colofon

Uitgave

Heemkundekring "Helmond-Peelland"

Druk

Ontwikkelingsbureau Kerkstraat

Fotoreproductie

G. van Berlo

Typwerk

Mevr. van Mierlo

Lay-out

H.A. van Krieken

